

Erasmus Universiteit Rotterdam

De invloed van participatie op draagvlak bij hydro- elektriciteitscentrales in Turkije

Zes casestudies in de provincie Tunceli (Dersim)

Mazlum Yildiz
Studentnummer: 343554

Eerste lezer: Dr. ir. J. Eshuis
Tweede lezer: Prof. dr. J. Edelenbos

Scriptie ter afsluiting van de opleiding Bestuurskunde
Masterspecialisatie: Governance en Management van Complexe Systemen
12 juni 2015

Samenvatting

In dit onderzoek is de invloed van participatie op cultureel, procedureel en inhoudelijk draagvlak gemeten bij het beleidvormingsproject rond stuwdamprojecten in het ontwikkelingsland Turkije. Er is gebruik gemaakt van twee deelonderzoeken om mogelijke verbanden tussen participatie en de vormen van draagvlak te onderzoeken. In het eerste deelonderzoek is naar dit verband gezocht onder decentrale overheden. In het tweede deelonderzoek is bekeken in hoeverre een dergelijk verband te ontdekken is onder burgers. Uit de deelonderzoeken komt naar voren dat er zowel onder decentrale overheden als burgers weinig draagvlak bestaat voor de projecten. Decentrale overheden en burgers hebben ook weinig mogelijkheden gehad om te kunnen participeren in de beleidsprocessen rond de bouw van de stuwdammen. Verder komt naar voren dat de waargenomen lage waarden voor participatie en de lage waarden voor de vormen van draagvlak samenhangen. Participatie blijkt een positieve invloed te hebben op draagvlak.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Probleemanalyse	7
2.1 Hoofdvraag	7
2.2 Deelvragen	7
2.3 Doelstelling	8
2.4 Maatschappelijke relevantie	8
2.5 Wetenschappelijke relevantie	8
3. Achtergrondinformatie	9
3.1 Sociologie Tunceli	9
3.2 Geschiedenis Tunceli	9
3.3 Klimaat en geografie Tunceli	10
3.4 Hydro-elektriciteit	10
3.5 Stuwdammen Turkije	11
3.6 Stuwdammen en Hydro-elektriciteit centrales Tunceli	11
3.7 Milieubewegingen semi-perifere landen	12
3.8 Conclusie	13
4. Theoretisch kader	14
4.1 Complexe bestuurlijke systemen	14
4.2 Governance van complexe systemen	15
4.3 Democratische decentralisatie in ontwikkelingslanden	16
4.4 Participatieladder	16
4.5 Participatie en draagvlak	17
4.6 Vormen van draagvlak	18
4.7 Conclusie en conceptueel model	19
5. Operationalisering	21
5.1 Draagvlak	21
5.2 Participatie	22
6. Methodologische opzet	24
6.1 Algemeen	24
6.2 Vergelijkende casestudy	24
6.3 Selectiecriteria casussen	25
6.4 Dataverzameling en onderzoeksmethoden	26
6.5 Respondenteselectie interviews en enquête	28
6.6 Statistische analyse enquêtes: Factoranalyse & Cronbach's Alpha	28
6.7 Common Source Bias	29

6.8	Statistische toetsing enquêtes: Normale verdeling afhankelijke variabelen	29
6.9	Multicollineariteit	30
6.10	Keuze statistische toetsing	30
7.	Empirische bevindingen deelonderzoek 1	31
7.1	Algemene situatieschets op provinciaal niveau	31
7.2	Uzunçayır Barajı (Tunceli).....	33
7.3	Hakis HES (Nazımiye).....	36
7.4	İnköy HES (Hozat)	37
7.5	Tatar Barajı (Mazgirt / Akpazar)	39
7.6	Pülümür HES (Pülümür).....	41
7.7	Konaktepe Barajı (Ovacık)	43
7.8	Deelconclusie.....	44
8.	Empirische bevindingen deelonderzoek 2	49
8.1	Beschrijvende statistiek.....	49
8.2	Correlaties tussen variabelen	51
8.3	Deelconclusie.....	53
9.	Conclusie	55
9.1	Beantwoording deelvragen	55
9.2	Beantwoording hoofdvraag.....	55
9.3	Aanbevelingen	56
10.	Discussie	59
11.	Literatuurlijst	60
	Bijlage 1: Lijst hydro-elektriciteit centrales	63
	Bijlage 2: Vragenlijst interviews (Nederlands)	64
	Bijlage 3: Vragenlijst interviews (Turkse vertaling).....	65
	Bijlage 4: Enquête in het Nederlands.....	67
	Bijlage 5: Enquête in het Turks.....	72
	Bijlage 7: Multicollineariteit onafhankelijk variabelen	77

1. Inleiding

Turkije wist in 2013 het wereldnieuws te behalen vanwege de protesten tegen de bouw van een winkelcentrum op het stuk grond waar nu het Gezi Parkı is. Dit park is het laatste stuk groen in dit deel van Istanbul. De protesten onttaardden wellicht in een algemeen protest tegen de regering van de AKP, maar de sloop van het Gezi Parkı bleef een centraal punt innemen bij de protesten. Tijdens een maand van protesten en rellen vielen 8000 gewonden en 8 doden (The Guardian, 2014). Na deze maand van heftige protesten stelde minister president Tayyip Erdogan een referendum voor waarmee de toekomst van het Gezi Parkı zou worden bepaald (Aksam, 2013).

In 2014 waren er opnieuw een maand lang protesten tegen de plannen van de centrale overheid om stuwdammen en militaire basissen te bouwen in de provincie Diyarbakır. Burgers blokkeerden uit protest 24 dagen lang de belangrijkste weg tussen Bingöl en Diyarbakır voor verkeer, om zo te voorkomen dat de bouw van deze projecten kon beginnen (Bingöl Haber 12, 2014). Het leger werd ingezet tegen de protestanten en twee burgers werden doodgeschoten door militairen, daarnaast vielen er ook gewonden (Bianet, 2014).

Naast de twee bovengenoemde weken-durende protesten, waren er in de laatste paar jaar ook een groot aantal kortdurende protesten tegen bouwprojecten in Turkije.

Ook in de provincie Tunceli zijn er een groot aantal protesten geweest tegen verschillende bouwprojecten. In 2014 was er in Tunceli bijvoorbeeld een protest tegen de bouw van een militaire basis. De protestanten probeerden hierbij op het bouwterrein te komen, maar de militairen grepen hardhandig in en één protestant raakte hierdoor zwaargewond (Milliyet, 2014).

Een groot aantal protesten in Tunceli richt zich tegen de bouw van stuwdammen. Een groot deel van deze protesten verliepen vredig. Er zijn echter ook protesten geweest waarbij geweld is gebruikt door zowel de protestanten als veiligheidsdiensten. Tunceli komt vaak in het Turkse nieuws vanwege de protesten tegen de stuwdammen. In 2009 namen bijvoorbeeld 20.000 burgers deel aan een protestmars tegen de bouw van de Uzunçayır stuwdam, in de media werd dit bestempeld als de grootste protestactie voor de bescherming van het milieu in de geschiedenis van Turkije (Fivas, 2009).

Er zijn in Tunceli bovendien ook aanslagen gepleegd op hydro-elektriciteitscentrales. In september 2014 drongen bijvoorbeeld communistische guerrillastrijders het terrein van Mercan HES binnen en zij hebben, nadat ze de werknemers buiten het terrein hebben verplaatst, de centrale opgeblazen (Sabah, 2014).

De vele protesten in Turkije tegen bouwprojecten hebben geleid tot maatschappelijke onrust, financiële schade, vele gewonden en doden. Natuurlijk is de wijze waarop de veiligheidsdiensten omgaan met vredige protesten een belangrijke factor waarmee tenminste de gewonden en doden voorkomen kunnen worden. Maar daarnaast is het verkrijgen van voldoende draagvlak voor de bouwprojecten van belang om te voorkomen dat grootschalige protesten tegen de bouwprojecten plaatsvinden.

In de westerse wetenschappelijke literatuur komt naar voren dat het betrekken van actoren bij beleidsprocessen leidt tot een grotere draagvlak voor deze projecten. Of dit verband ook aanwezig is in ontwikkelingslanden, heeft weinig aandacht gekregen in bestuurskundig onderzoek. In ontwikkelingslanden zijn namelijk meestal schrijnendere problemen, die meer aandacht krijgen. Maar in landen die zich in een overgangsfase bevinden tussen een ontwikkelingsland en een ontwikkeld land, wordt draagvlak een steeds belangrijker fenomeen. In Turkije ontstaan bijvoorbeeld

enorme protesten die een maand kunnen aanhouden, wanneer het draagvlak voor een project ontbreekt.

Om deze redenen zal in dit onderzoek het verband worden gezocht tussen het betrekken van actoren bij de beleidsvorming en de invloed hiervan op het draagvlak voor beleid in een transitie land als Turkije.

In dit onderzoek zullen zes stuwdamprojecten in Turkije worden bekeken. De stuwdamprojecten bevinden zich in verschillende fasen; sommige zijn gepland, andere zijn recent gebouwd en andere zijn al eerder gebouwd. De stuwdamprojecten zijn in verschillende tijdsperioden gepland en eventueel gebouwd. Omdat Turkije in sommige opzichten een ontwikkelingsland is, waar ook het overheidsapparaat zich ontwikkelt, zal over de tijd waarschijnlijk een verandering opgetreden zijn in de wijze waarop de Turkse centrale overheid stuwdamprojecten vorm heeft gegeven.

Het betrekken van verschillende actoren, waaronder ook burgers, bij de beleidsvorming kan ook een effect hebben op de wijze waarop burgers en sociale groepen hun doelstellingen pogen te behalen. Als deze actoren geen geloof hebben dat zij op legale wijze hun doelen kunnen bereiken, zullen zij of de huidige situatie moeten accepteren of zij zullen zich kunnen wenden tot illegale wijzen om hun doelen te behalen.

2. Probleemanalyse

Uit onderzoek van secundaire bronnen en informele gesprekken met verschillende actoren blijkt dat er aanwijzingen zijn voor het ontbreken van draagvlak bij een aantal actoren voor de bouw van stuwdammen in Tunceli. Burgers hebben bijvoorbeeld vaak protestacties gehouden tegen de bouw van stuwdammen en er zijn rechtszaken geopend tegen de bouw van stuwdammen. De protestacties werden ondersteund door verschillende organisaties en gemeenten binnen de provincie. Wanneer oorzaken voor het ontbreken van draagvlak gevonden worden, kunnen ook doelgerichte acties worden ondernomen om het draagvlak te vergroten. Met dit onderzoek probeer ik de oorzaken voor het ontbreken van draagvlak voor de stuwdammen te vinden.

Draagvlak voor het beleid rond stuwdammen in de provincie Tunceli is niet alleen belangrijk vanwege normatieve redenen, het ontbreken van draagvlak leidt namelijk tot grote vertragingen in het energiebeleid en leidt tevens tot grote onzekerheid bij verschillende actoren over de toekomst van de projecten. In 2010 ontbond de rechter de licentie van een energiemaatschappij om elektriciteit op te wekken met twee geplande stuwdammen in de Munzur vallei (*Hurriyet Daily News*, 2010). De rechter heeft in 2013 de bouw van één stuwdam in de Munzur vallei verboden (*Today'szaman*, 2013). De bouwplannen van een ander stuwdam, in de Pülümür vallei, zijn teruggetrokken door het Ministerie van Milieu en Stadsontwikkeling (*Radikal*, 2013).

2.1 Hoofdvraag

In dit onderzoek zal bekeken worden hoe het beleidvormings- en uitvoeringsproces van de centrale Turkse overheid, bij de bouw van stuwdammen in de provincie Tunceli, invloed heeft gehad op het draagvlak voor deze stuwdammen. Vervolgens zal bekeken worden hoe deze processen aangepast kunnen worden om meer draagvlak te verkrijgen voor de genomen beslissingen. De volgende vraag zal hierbij beantwoord worden.

Wat is de invloed van de wijze waarop de Turkse centrale overheid het beleid rond de bouw van stuwdammen in de provincie Tunceli vorm heeft gegeven op het draagvlak voor dit beleid?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zal het beleidsproces eerst in kaart gebracht moeten worden. Het ontbreken van draagvlak dient vervolgens verklaart te worden. Hierna zullen aanbevelingen volgen voor het versterken van draagvlak voor het beleidsproces rondom de bouw van stuwdammen.

2.2 Deelvragen

Om de hoofdvraag te beantwoorden zullen de onderstaande deelvragen beantwoord worden. Eerst zal beschreven worden hoe het beleid er uitziet en hoe dit beleid vorm heeft gekregen. Daarna zal het draagvlak voor het beleid bekeken worden. Vervolgens zal onderzocht worden welke relaties er bestaan tussen participatie en draagvlak.

1. Welke betrokken actoren zijn relevant voor dit onderzoek?
2. Op welke wijze is het beleid rond de stuwdammen tot stand gekomen?
3. In hoeverre is er draagvlak onder de betrokken actoren voor het beleid rond de bouw van stuwdammen.
4. Hoe kan de mate van draagvlak voor het beleid verklaard worden?
5. Hoe kan het beleidvormings- en uitvoeringsproces aangepast worden om het draagvlak voor het beleid te vergroten?

2.3 Doelstelling

In 2008 heeft het Europese Parlement een resolutie aangenomen waarbij de Turkse regering erop gewezen wordt dat zij fouten maakt in het proces voorafgaand aan de bouw van stuwdammen. Turkije wordt gevraagd rekening te houden met sociale, culturele, geopolitieke en ecologische gevolgen van de stuwdammen die gebouwd (willen) worden. Het Europees Parlement roept de Turkse regering daarnaast op rekening te houden met de rechten van de lokale bevolking en samenwerking te zoeken met lokale en regionale autoriteiten bij de bouwprojecten (Jongerden,2010).

In de provincie is een weerstand, bij verschillende actoren, tegen de stuwdammen. Er zijn grote spanningen tussen de verschillende actoren en de centrale overheid. Dit heeft meerdere keren geleid tot confrontaties tussen burgers en de oproerpolitie. Het doel van dit onderzoek is het verklaren van het ontbreken van draagvlak voor de bouw van stuwdammen in de provincie Tunceli en vervolgens aanbevelingen te doen om het draagvlak te vergroten voor het te volgen beleid rondom dit onderwerp. Deze aanbevelingen brengen in de toekomst mogelijk een verlichting in de spanningen rondom dit soort projecten.

De bevindingen in dit onderzoek kunnen ook een aanzet vormen voor verder onderzoek naar factoren die van invloed zijn op maatschappelijk draagvlak in ontwikkelingslanden. In bestuurskundig onderzoek naar ontwikkelingslanden is namelijk weinig aandacht voor dit vraagstuk, omdat in dit soort landen problemen zijn die meer prioriteit vereisen. Wanneer landen zich echter in een transitiefase bevinden, en dus zowel kenmerken vertonen van eerste wereldlanden als derde wereldlanden, zal maatschappelijke draagvlak steeds meer prioriteit krijgen.

2.4 Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is maatschappelijk relevant omdat het ontbreken van draagvlak voor de stuwdamprojecten tot grote onrust heeft geleid in zowel Tunceli als ook de rest van Turkije. Zoals uit het vooronderzoek naar voren komt, zijn er meerdere keren confrontaties geweest tussen de veiligheidsdiensten en burgers die geprotesteerd hebben tegen de bouw van stuwdammen. Zo hebben burgers in Tunceli het bouwterrein van een stuwdamproject aangevallen en hebben zij gebouwen en werktuigen in brand gestoken. Bij deze actie zijn meerdere gewonden gevallen (Radikal, 2012). In 2014 kwamen in de provincie Diyarbakır twee burgers om het leven bij protesten tegen o.a. de bouw van stuwdammen (Radikal, 2014).

Om de maatschappelijke onrust in Tunceli te verlagen, is het van belang om het draagvlak voor het beleid rondom de bouw van stuwdammen te vergroten.

2.5 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek is ook wetenschappelijk relevant. In ontwikkelingslanden is namelijk weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen draagvlak en participatie. In ontwikkelde landen zou participatie een positief effect hebben op het draagvlak voor beleid. In dit onderzoek zal bekeken worden in hoeverre een dergelijke relatie gevonden kan worden in de onderzochte casussen. De onderzochte stuwdamprojecten bevinden zich in Turkije. Turkije kan gezien worden als een ontwikkelingsland dat zich in een transitiefase bevindt, waardoor het land kenmerken vertoont die zowel passen bij een ontwikkelingsland als een ontwikkeld land.

3. Achtergrondinformatie

Omdat een groot deel van de lezers van dit rapport waarschijnlijk weinig achtergrond kennis bezitten over de provincie Tunceli, zullen hieronder kort sommige eigenschappen van het gebied en van de bevolking worden besproken.

De onrustige en bloedige geschiedenis van Tunceli heeft nog steeds een invloed op de samenleving en de kijk van burgers op de overheid, daarom zal hier kort aandacht aan besteed worden. Ook zal kort achtergrondinformatie worden gegeven over de stuwdamprojecten in de rest van Turkije, om zo de stuwdamprojecten in Tunceli in een betere context te kunnen plaatsen.

De achtergrondinformatie zal de antwoorden van de respondenten op de interviewvragen begrijpelijker maken voor de lezer. Een aantal vertegenwoordigers van de gemeente hebben bijvoorbeeld aangegeven dat zij de bouw van de stuwdammen in Tunceli als onderdeel van een politiek zien om de etnische en culturele samenstelling van Tunceli te veranderen. Wanneer men de geschiedenis van Tunceli niet kent, kan het moeilijk zijn om dit soort uitspraken te begrijpen.

3.1 Sociologie Tunceli

Tunceli is één van de 81 provincies van Turkije. De hoofdstad van de provincie is het gelijknamige Tunceli. De provincie had 86.276 inwoners in 2012, de hoofdstad had toen 31.469 inwoners (Türk, 2012).

Tot 1935 werd de provincie 'Dersim' genoemd. De naam van de provincie werd als onderdeel van de turkificatiepolitiek echter veranderd in Tunceli (Today'szaman, 2009). De inwoners gebruiken nog vaak de oude benaming van de provincie. Daarom zal in het thesisrapport soms gesproken worden van 'Dersim'.

De bevolking bestaat voor een groot deel uit Koerden, die meestal alevitisch zijn. Alevieten vormen een religieuze minderheidsgroep binnen Turkije die een liberale opvatting hebben van de Islam (Ignatow, 2008). Tunceli is de enige provincie waar zij een meerderheid vormen. Koerden zijn een Indo-Europees volk met een populatie van ongeveer 30 miljoen mensen. Ze worden gezien als een van de grootse naties zonder staat (Parliamentary Assembly Council of Europe, 2006).

Linkse politieke partijen zijn van oudsher sterk binnen de provincie (Ignatow, 2008). Bij de laatste provinciale verkiezingen, waarbij de opkomst 83% was, behaalde de BDP/HDP combinatie (linkse pro-Koerdische partijen) 33,2% van de stemmen. De CHP (Kemalistische/ sociaaldemocratische partij) behaalde 32,06% van de stemmen. De TKP (communistische partij) behaalde 8,9% van de stemmen. Daarentegen behaalde de conservatieve regeringspartij, AKP, 14,5% van de stemmen. Bij de gelijktijdig gehouden gemeenteraadsverkiezingen wonnen communistische kandidaten het burgemeesterschap in 2 districtshoofdplaatsen (Radikal, 2014).

Tunceli staat bekend als een progressieve provincie. In 2014 is in Tunceli bijvoorbeeld een vereniging voor LBGTI (lesbiennes, biseksuelen, gays, travestieten en interseksuelen) opgericht. Dit kan als een bijzonder fenomeen worden gezien in het Midden Oosten (Sabah, 2014).

3.2 Geschiedenis Tunceli

Hoewel Dersim in 1935 een Turkse naam kreeg, heeft de Turkse centrale overheid in de praktijk geen controle gekregen over de regio tot 1938. De regio was tot dan grotendeels in controle van Koerdische families. Om controle te verkrijgen over de regio en het gebied te turkificeren heeft de regering in 1938 militaire acties uitgevoerd, waarbij naast gewapende mannen ook duizenden burgers zijn vermoord door het Turkse leger. Een groot aantal dorpen is tijdens de operaties vernietigd en overlevenden zijn gedeporteerd naar andere gebieden in Turkije. De toenmalige Britse

consul in Trabzon vergeleek de massamoord in Dersim met de genocide op de Armeniërs in 1915 (Van Bruinessen, 1994). De massamoord heeft ertoe geleid dat burgers zich af hebben gezet tegen de overheid en een vijandige houding hebben ontwikkeld tegenover de staat. Nog steeds zijn verschillende rebellengroepen actief in het gebied die een strijd voeren tegen de Turkse overheid. Tussen deze groeperingen is de Koerdische Arbeiders Partij (PKK) de grootste en bekendste.

Ook in begin jaren '90 was er een grote ontvolking van de provincie Tunceli door de Turkse overheid. In 1994 werden 287 van de 417 dorpen gedwongen ontruimd door het leger. De huizen, dieren en gewassen van de dorpen werden hierbij vernietigd. Ook werd er een 'voedselrantsoenering' ingevoerd voor de overgebleven bevolking: de inwoners mochten niet meer dan een vastgesteld hoeveelheid voedsel invoeren of bezitten. Hierdoor zouden zij niet in staat zijn om voedsel aan de rebellen te geven. Deze maatregel leidde tot een serieuze ondervoeding van de overgebleven bevolking (Hurriyet Daily News, 1996).

Bij de gehouden interviews, als onderdeel van dit onderzoek, is meerdere keren vermeld dat voorafgaand aan de ontvolking van Dersim ook ideeën naar voren zijn gebracht door Turkse functionarissen om de valleien in de regio met water te vullen met behulp van stuwdammen, om zo een betere controle te verkrijgen over de regio. Een aantal geïnterviewde personen gaf bovendien aan dat zij geloven dat de ontvolking van de provincie Tunceli het daadwerkelijke doel is van de huidige plannen voor de bouw van stuwdammen.

In informele gesprekken met burgers kwam vaak het idee naar voren dat de stuwdammen gebouwd zouden worden om militaire redenen. Door strategische valleien onder water te zetten zouden de bewegingsmogelijkheden van guerrillastrijders beperkt worden. Militaire redenen worden door de overheid echter niet als reden genoemd voor de bouw van stuwdammen in Tunceli. In andere provincies in het zuidoosten van Turkije wordt dit door de centrale overheid wel als de enige reden erkent voor de bouw van stuwdammen (DHA, 2011).

3.3 Klimaat en geografie Tunceli

In Tunceli valt jaarlijks gemiddeld 868 kg neerslag per vierkante meter. De gemiddelde temperatuur is in januari -1.9 graden Celsius en in juli 27.3 graden (DMI, 2014). In de provincie heerst een landklimaat met korte, droge zomers en lange winters die neerslagrijk en koud zijn (Tunceli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014).

De provincie heeft een totale oppervlakte van 7774 km². Tunceli bestaat voor 70% uit bergen, 25% uit plateaus en 5% uit valleien en laaglanden. Het hoogste punt in de provincie is met 3463 meter de Akbaba Tepesi. 27% van het oppervlakte bestaat uit bossen (Tunceli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014).

Tunceli heeft voldoende water en een juiste geografie voor de bouw van een groot aantal stuwdammen.

3.4 Hydro-elektriciteit

Hydro-elektriciteitscentrales kunnen afhankelijk van hun grootte worden ingedeeld in twee categorieën: de SHP's (kleine centrales) en de grotere centrales. SHP's kennen veel van de nadelen van grotere stuwdammen niet. Zo hebben zij een kleinere impact op de ecologie doordat zij minder land onder water zetten, daarnaast zouden deze installaties een langere levensduur hebben. Ook op de lokale populatie hebben deze stuwdammen minder nadelige gevolgen. SHP's zouden daarom op minder weerstand stuiten bij verschillende actoren (Yüksel, 2010).

3.5 Stuwdammen Turkije

Anders dan veel landen in het Midden Oosten heeft Turkije geen grote voorraden aardolie of aardgas en is daardoor voor een groot deel afhankelijk van het buitenland voor zijn energievoorziening. Turkije is wel een relatief waterrijk land in het Midden Oosten. De Turkse regering wil o.a. daarom een groot aantal stuwdammen bouwen om elektriciteit op te wekken. Turkije heeft een maximaal potentieel om jaarlijks 433.000 GWh energie op te wekken met behulp van waterkracht, wat neerkomt op 14% van het totaal potentieel in Europa en 1% van de wereld (Demirbaş, 2002).

Er zouden ook andere redenen voor de Turkse regering zijn om stuwdammen te bouwen. Zo zou de Turkse regering dit doen om controle te krijgen over hoeveel water zij door laten stromen naar de buurlanden. Op deze manier zou Turkije zijn macht vergroten tegenover de landen die afhankelijk zijn van rivieren die in Turkije ontspringen. Aangezien het Midden Oosten een relatief waterarm gebied is, is het controleren van zoetwatervoorraden strategisch gezien erg belangrijk.

De stuwdammen zorgen ervoor dat er stroomafwaarts minder water overblijft. Het water verdwijnt door verdamping in de stuwmeren en er wordt water onttrokken uit de stuwmeren voor irrigatie. Zo zal enkel de Ilusu stuwdam volgens verwachtingen ervoor zorgen dat 670.000 hectare bebouwbaar land in Irak zal verdrogen (National Geographic, 2014).

De stuwdammen veroorzaken ook andere problemen; de lokale bevolking wordt gedwongen te migreren, historisch erfgoed verdwijnt onder water en ecosystemen worden verstoord. In een resolutie van het Europese Parlement in 2008 wordt Turkije gevraagd rekening te houden met sociale, culturele, geopolitieke en ecologische gevolgen van de stuwdammen die gebouwd (willen) worden. Het Europees Parlement roept de Turkse regering daarnaast op rekening te houden met de rechten van de lokale bevolking en samenwerking te zoeken met lokale en regionale autoriteiten bij de bouwprojecten (Jongerden, 2010).

Stuwmeren produceren ook grote hoeveelheden methaan en CO₂, o.a. door het rotten van organisch materiaal in het water. Volgens sommige wetenschappers zouden stuwdammen zelfs een grotere bijdrage leveren aan het versterkt broeikaseffect dan, in grootte vergelijkbare, conventionele centrales waar fossiele brandstoffen worden verbrand (Giles, 2006).

Op 19 maart 2014 is een wijziging doorgevoerd in een ministeriële regeling van het Ministerie van Bos en Water Zaken (Orman ve Su İşleri Bakanlığı) waarmee de bouw van stuwdammen en andere bouwwerken binnen nationale parken mogelijk wordt gemaakt, zonder dat er een onderzoek naar de lange termijngevolgen van de projecten voor het milieu plaatsvindt, wanneer dit in het 'algemeen belang' wordt bevonden (Radikal, 2014).

3.6 Stuwdammen en Hydro-elektriciteit centrales Tunceli

Ook voor de provincie Tunceli zijn er plannen om een groot aantal stuwdammen te bouwen. De centrale overheid wilde in 2013 uiteindelijk 16 stuwdammen gebouwd hebben in de gehele provincie, 11 hiervan waren in 2013 nog in de voorbereidingsfase (Milliyet, 2013).

Vier van de geplande stuwdammen bevinden zich in de Munzur Valley National Park (CNNTurk, 2014). Dit gebied werd nationaal park verklaard in 1971 vanwege de "natuurlijke schoonheid" en soortenrijkdom. In de Munzur vallei leven 1518 geregistreerde plantensoorten, waarvan 43 endemisch zijn voor de vallei en 227 endemisch zijn voor Turkije. Ook is het nationaal park een belangrijk leefgebied voor diersoorten als de wolf, bruine beer, lynx, wilde zwijn en wilde geit (Tunceli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014).

Onder een groot gedeelte van de inwoners is er een weerstand tegen de bouw van stuwdammen in Tunceli, er zijn al vele protestacties gehouden met duizenden deelnemers. In 2009 is een protestactie gehouden waar 20.000 personen aan deelgenomen hebben (Fivas, 2009). De spanning is bij sommige acties erg opgelopen en er zijn incidenten geweest waarbij materieel van de bouwbedrijven is vernield.

De meeste gemeenten binnen de provincie Tunceli zijn ook tegen de bouw van de stuwdammen. De IHD (*Insan Haklari Dernegi*), een belangrijke mensenrechtenorganisatie, zet zich ook actief in tegen de bouw van stuwdammen. Zij maken zich zorgen over bewoners die gedwongen worden hun woonplaatsen te verlaten.

3.7 Milieubewegingen semi-perifere landen

Veel sociologisch onderzoek naar milieubewegingen hebben een Westerse grondslag, er is weinig onderzoek gedaan naar de milieubewegingen in ontwikkelingslanden. Een gangbare gedachte hierbij is dat milieuactivisme in het verder ontwikkelde Westen is ontstaan en dat milieuactivisme zich vanuit hier onaangepast heeft verspreid naar de periferie. De milieubewegingen in ontwikkelingslanden zijn echter ontstaan in een andere context. Ignatow (2008) heeft een onderzoek gedaan naar milieubewegingen in Letland en Turkije. Hij heeft hierbij naar twee casussen gekeken: de Romuva en Aukuras bewegingen (Letland), en de lokale milieubewegingen in Tunceli die zich verzetten tegen de bouw van stuwdammen (Turkije). Uit zijn onderzoek blijkt dat er fundamentele verschillen zijn tussen de milieubewegingen in deze landen en de bewegingen in het Westen.

Uit het onderzoek blijkt dat alle bekeken groepen op een lokaal en internationaal schaal opereren, 'glocalisme' is daarmee een kenmerk voor de onderzochte casussen. De milieubewegingen hebben geen geïsoleerd bestaan, maar worden beïnvloed door het globale environmentalisme. De onderzochte milieubewegingen in Turkije en Letland ontstonden eind jaren '80. In deze periode verloren wetenschappelijke argumentaties wereldwijd aan invloed in de politiek rondom milieuvraagstukken, normatieve argumentaties werden toen juist belangrijker. Dit heeft zijn invloed gehad op de milieubewegingen in de semi-perifere landen, die in deze periode ontstonden. Religieuze, spirituele en culturele argumentaties om het milieu te beschermen werden acceptabele argumenten. Het globale environmentalisme heeft daarom een ander invloed gehad op de milieubewegingen in de semi-periferie dan de eerder ontstane milieubewegingen in Westerse landen (Ignatow, 2008).

Naast dit globale fenomeen is er ook een lokale context die ervoor zorgt dat de milieubewegingen in verschillende plaatsen, verschillende vormen hebben gekregen. De milieubewegingen werden en worden dus beïnvloed door zowel lokale als globale factoren, die over de tijd zijn veranderd. In Tunceli is een groot deel van de bewoners bijvoorbeeld Aleviet. Alevieten hechten een groot belang aan de natuur en hun geloof verbiedt hen schade toe te brengen aan de natuur (Ignatow, 2008).

Gelijktijdig met het ontstaan van milieubewegingen herleefde in de jaren '80 in Tunceli ook de Koerdische en Alevitische identiteitspolitiek. De milieubewegingen stonden hierdoor onder invloed van deze etnische en religieuze ideeën. Daarnaast zijn de Koerdische en Alevitische bewegingen ook beïnvloed door het environmentalisme, al had de natuur al een belangrijke positie binnen het Alevitisme. Dit heeft in Tunceli geresulteerd in een verweving van milieubewegingen en identiteitspolitiek (Ignatow, 2008).

Het modernistisch environmentalisme wordt gekenmerkt door nauwe banden met de staat en wetenschappen, maar buiten de ontwikkelde Westerse landen is de band met de wetenschap minder

sterk. In Tunceli voeren de milieubewegingen bovendien een felle oppositie tegen de staat (Ignatow, 2008).

3.8 Conclusie

Tunceli is een bijzondere provincie in Turkije omdat Alevieten een meerderheid vormen binnen de provincie. Binnen het Alevitisme wordt een groot belang gehecht aan de bescherming van de natuur. Verwacht kan worden dat dit dan ook een invloed zal hebben op de wijze waarop de bewoners kijken naar de bouw van stuwdammen in hun woongebied. De milieubewegingen in Tunceli zijn dan ook geïnspireerd door het Alevitisme.

De Turkse overheid heeft in 1938 duizenden burgers gedood in Dersim en heeft het gebied ontvolkt als onderdeel van het turkificatie proces, dit heeft een grote wond achtergelaten in de samenleving. Begin jaren '90 heeft de Turkse bevolking weer een ontvolkingsprogramma uitgevoerd in de provincie Tunceli. Tijdens de interviews die een onderdeel vormen van dit onderzoek, gaven velen ook aan dat zij de stuwdamprojecten zagen als een nieuwe manier om Tunceli te ontvolken. De relatie tussen de overheid en samenleving is nog steeds aangetast door de massamoord op de bewoners van Tunceli en de ontvolkingsprogramma's van de overheid in het verleden.

De geografie van Tunceli maakt het gebied geschikt voor de bouw van stuwdammen, bovendien is het gebied relatief neerslagrijk, er worden (mede) hierdoor een zeer groot aantal stuwdammen gebouwd in de provincie.

4. Theoretisch kader

Omdat Turkije een land is dat kenmerken vertoont van zowel ontwikkelde landen als ontwikkelingslanden zijn in dit onderzoek bestaande theorieën gebruikt die voor beide categorie landen zijn ontwikkeld.

Concepten als draagvlak en interactief bestuur krijgen weinig directe aandacht binnen wetenschappelijk onderzoek naar bestuurskundige vraagstukken in ontwikkelingslanden, omdat in dit soort landen andere, dringendere, problemen zijn. Draagvlak, participatie en vormen van (directe) democratie zijn echter wel vraagstukken die steeds meer aandacht krijgen in het al verder ontwikkelde Turkije. Hierom zullen participatietheorieën, die vooral voor het westen zijn ontwikkeld, toch gebruikt worden in dit onderzoek.

Uit onderzoek in Westerse landen blijkt dat het betrekken van meer actoren bij beleidsprocessen een positief invloed heeft op het draagvlak voor beleid (Driessen et al., 2001). Of dit effect ook in ontwikkelingslanden geldt, zullen wij onderzoeken door, per stuwdamproject, te bekijken in hoeverre belangrijke actoren betrokken zijn geweest bij de beleidsvorming en in hoeverre er per stuwdamproject draagvlak is voor het beleid.

Alhoewel interactief beleid en het effect hiervan op draagvlak weinig aandacht hebben gekregen in bestuurskundig onderzoek in ontwikkelingslanden, krijgen decentralisatie en de effecten hiervan in ontwikkelingslanden al langer aandacht in de bestuurskunde. Sinds kort wordt ook aandacht besteed aan het nastreven van democratische waarden door middel van decentralisatie (Blair, 2000). Uit het vooronderzoek (zie achtergrondinformatie) blijkt dat democratische decentralisatie een relevante vraagstuk is bij de bouw van stuwdammen in Turkije.

Decentralisatie zorgt ervoor dat meer actoren betrokken worden bij het beleidsproces, daarom kan decentralisatie als een (specifieke) vorm van interactief bestuur worden gezien.

4.1 Complexe bestuurlijke systemen

In complexe systemen is sprake van een meer horizontale hiërarchie; er zijn in dit soort systemen geen centrale actoren met genoeg mogelijkheden om het beleid vorm te geven en uit te voeren zoals zij dit willen. Er bestaan wederzijdse afhankelijkheden tussen de actoren. Daarom zijn niet de actoren, maar de interacties tussen deze actoren van groot belang binnen complexe systemen. Doordat er een machtsdiffusie is binnen het systeem, kan ook niet verwacht worden dat een centrale actor het complexe karakter van het systeem gemakkelijk kan 'versimpelen', deze poging zal namelijk geen medewerking krijgen van andere actoren (Teisman, 2005). Om deze reden is het belangrijk voor actoren binnen complexe systemen om het complexe karakter van het systeem waar zij deel van uitmaken te zien en te accepteren. Ook in deze casus is sprake van een zekere diffusie van macht. De tegenstanders van de stuwdammen hebben, zoals eerder besproken, verschillende machtsmiddelen om het beleid te frustreren.

Complexe systemen worden gekenmerkt door onzekerheid. Om beleidsvraagstukken vindt namelijk een strijd plaats tussen verschillende actoren en de uitkomst van deze strijd staat niet vast (Koppenjan & Klijn, 2004). Ook in deze casus is sprake van een dergelijke onzekerheid voor de betrokken partijen. De voorstanders van de stuwdammen, waaronder de centrale overheid en energie maatschappijen, hebben geen zekerheid dat de stuwdammen daadwerkelijk gebouwd kunnen worden. De tegenstanders van de stuwdammen weten niet welke stuwdam zij wel en welke stuwdam zij niet kunnen stoppen. De tegenstanders weten ook niet hoe lang zij een project kunnen vertragen. De onzekerheid kan verminderd worden als verschillende partijen de dialoog zoeken. Dan kunnen namelijk afspraken gemaakt worden, dit leidt tot meer zekerheid over de toekomst.

Complexe vraagstukken en problemen vergen vanwege de eigenschappen die zij bezitten een benaderingswijze die verschilt van de centralistische, traditionele benaderingswijzen van overheden. De (centrale) overheid dient vanwege zijn afhankelijkheid van andere actoren, deze te betrekken in het beleidsvormings- en uitvoeringsproces.

Ook in de behandelde casus komen de hierboven beschreven eigenschappen van een complexe systeem naar voren. Verschillende actoren hebben een vergaande invloed op de uitvoering van het gewenste beleid van de Turkse centrale overheid wat betreft de bouw van stuwdammen in Tunceli. Door rechtszaken hebben sommige stuwdamprojecten bijvoorbeeld jaren vertraging opgelopen, of ze zijn gestopt door de rechter.

De centrale overheid heeft al vele jaren plannen voor het bouwen van stuwdammen, maar door de aanwezigheid van andere actoren, die ook over invloed beschikken, is de overheid er tot nog toe niet in geslaagd om een groot deel van de stuwdammen te bouwen. Rondom de bouw van deze stuwdammen is dus een systeem waarbij meerdere partijen zijn die invloedsmogelijkheden hebben, er is sprake van een zekere machtsdiffusie.

Hieronder zullen een aantal manieren worden behandeld waarmee overheden beter om kunnen gaan met de hierboven besproken machtsdiffusie.

4.2 Governance van complexe systemen

Voor een beter bestuur van complexe vraagstukken worden in de complexiteitstheorie een aantal methoden genoemd, hieronder zullen we een aantal methoden bespreken die door Huitema et al. beschreven zijn (2009). De principes die ten grondslag liggen aan deze methoden kunnen gebruikt worden om het beleidsproces te evalueren en om advies uit te brengen. De hierboven genoemde 'democratische decentralisatie' en 'interactief bestuur' zijn ook complexiteit-erkennende methoden van governance.

Het betrekken van belangrijke actoren bij de beleidsvorming wordt als belangrijk middel genoemd om op betere wijze om te gaan met de machtsdiffusie. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen het betrekken van decentrale overheden en het betrekken van niet statelijke actoren (Huitema et al., 2009).

De eerste methode voor een beter bestuur is een polycentrische bestuursvorm. Het bestuur wordt hierbij verdeeld over verschillende 'machtscentra', zodat niet alle bevoegdheden zich ophopen op één centrale punt. Een traditionele wijze van polycentrisch bestuur is bijvoorbeeld het zelfbestuur van lokale gemeenschappen, omdat landen te complex zijn om vanuit een centrale punt bestuurd te worden. Lokale gemeenschappen zouden beter in staat zijn hun problemen te benoemen en op lokale wijze de geschikte oplossingen hiervoor te vinden. Het beleid wordt hierdoor ook beter afgestemd op de lokale omstandigheden en het beleid kan verschillen van plaats tot plaats. Een polycentrische bestuursvorm kan ook nadelen met zich mee brengen: de coördinatie tussen verschillende machtscentra kan moeizaam zijn en het decentraliseren kan de kosten van het bestuur verhogen (Huitema et al., 2009).

De tweede methode is publieke participatie. Er kunnen verschillende betekenissen worden verleend aan dit begrip, maar in dit stuk gebruiken wij de definitie van Huitema et al. (2009); de samenwerking tussen statelijke en niet statelijke organisaties. Publieke participatie kan het beleidsproces verbeteren doordat de kennis binnen de samenleving beter gebruikt kan worden binnen het beleidsproces. De legitimiteit van beleid zou verhoogd kunnen worden en daardoor zou de uitvoering van het beleid gemakkelijker worden. Uit verschillende onderzoeken komt ook naar voren dat de betrokken actoren, door participatie, elkaars percepties en standpunten beter begrijpen. De

participatie van niet publieke actoren kan tot win-win situaties leiden. Door de grotere kennis en uitruil kunnen projecten worden georganiseerd die voor alle betrokken actoren gunstig zijn (Huitema et al., 2009).

De derde methode is beleid als experiment. De gevolgen van beleid, bijvoorbeeld voor het milieu, zijn vaak niet onomstreden. Er bestaan verschillende verwachtingen die beleid zal hebben. Een juiste manier om met deze onzekerheid om te gaan is een project op kleine schaal testen. Bij deze casus zou de Turkse regering er bijvoorbeeld voor kunnen kiezen om eerst de gevolgen voor het milieu te bekijken, voordat op grote schaal stuwdammen worden gebouwd (Huitema et al., 2009).

Er kan, zoals we hieronder zullen bespreken, een onderscheid worden gemaakt in twee categorieën van draagvlak: maatschappelijk draagvlak en politiek en bestuurlijk draagvlak. De polycentrische bestuursvorm kan gebruikt worden om de politieke en bestuurlijke draagvlak te vergroten. Terwijl publieke participatie een positieve bijdrage kan leveren aan het maatschappelijke draagvlak voor beleid.

4.3 Democratische decentralisatie in ontwikkelingslanden

De democratische ontwikkeling van perifere landen heeft de afgelopen periode meer aandacht gekregen in de politiek. Ontwikkelde landen die ontwikkelingshulp bieden, dringen deze landen ook aan om verder te democratiseren. Democratische decentralisatie neemt hierbij een steeds belangrijker rol in. Bij democratische decentralisatie worden bevoegdheden niet alleen gedecentraliseerd binnen een land, maar wordt de burgers tegelijk ook meer invloed gegeven binnen de decentrale organen. Uit het onderzoek van Blair (2000) naar de gevolgen van democratische decentralisatie blijkt dat vooral etnische minderheden in ontwikkelingslanden, die in sommige gebieden meerderheden vormen, meer invloed krijgen door democratische decentralisatie. Andere groepen blijken minder voordeel te ondervinden van decentralisatie.

Aangezien milieubewegingen in Tunceli sterk zijn verweven met de Koerdische identiteitsstrijd en de Koerdische beweging aandacht biedt aan milieuvraagstukken (zie Hoofdstuk 3: Achtergrondinformatie), is het te verwachten dat wanneer lagere overheden bij het beleidsproces rond de bouw van stuwdammen meer inspraak krijgen, de milieubewegingen ook een grotere invloed krijgen in dit proces.

4.4 Participatieladder

Participatie kan verschillende vormen innemen. Actoren kunnen op verschillende niveaus betrokken worden bij het beleidsproces door de (centrale) overheid. Edelenbos (2006) heeft een participatieladder ontwikkeld die als instrument gebruikt kan worden om de mate van participatie te meten.

Volgens deze ladder kan een bestuurder er voor kiezen om actoren wel of niet te betrekken bij beleid. Als de bestuurder er voor kiest om een actor te betrekken in het beleidsproces, dan kan dat op 5 niveaus. Ten eerste kan de actor geïnformeerd worden, dit is het laagste niveau van participatie. Niveau 2 van participatie is het raadplegen van actoren. Niveau 3 is advies inwinnen van de actor. Niveau 4 is het coproduceren van beleid samen met de actor. En niveau 5, het hoogste niveau van participatie, is het mee laten beslissen van de actor (Edelenbos, et al., 2006). De mate van participatie van actoren kan aan de hand van deze ladder beoordeeld worden bij dit onderzoek.

Tabel 1: participatieladder

Niveau participatie	Beschrijving
1	Informeren van actor(en)
2	Raadplegen van actor(en)
3	Advies inwinnen van actor(en)
4	Coproduceren met actor(en)
5	Mee laten beslissen van actor(en)

Bron: Edelenbos, et al. (2006)

4.5 Participatie en draagvlak

Lange tijd kenmerkte overheidsbeleid rond ruimtelijke projecten zich door haar centralistische karakter. Maar veel projecten in Westerse landen hebben grote vertraging opgelopen door dit karakter van de centrale overheid en sommige ruimtelijke projecten zijn nooit gerealiseerd. Actoren die buiten het proces werden gehouden maakten namelijk gebruik van verschillende strategieën om het beleid tegen te houden (Driessen et al., 2001). Ook bij de bouwprojecten van stuwdammen in Tunceli zien we dit fenomeen terug; door tegenwerking van verschillende actoren hebben de stuwdamprojecten flinke vertraging opgelopen en sommige projecten zijn totaal gestopt. De problemen die zich eerder in Westerse landen hebben voorgedaan, manifesteren zich nu ook in het verder ontwikkelende Turkije.

Een manier om de frustratie van beleid door andere actoren te voorkomen, is het betrekken van (een gedeelte van) deze actoren bij de beleidsvorming en beleidsuitvoering. Beleid waarbij dit gebeurt, wordt interactief beleid genoemd (Driessen et al., 2001). Voor het betrekken van actoren bij beleidsprocessen gebruiken wij bij dit onderzoek de term participatie.

Welke actoren deel kunnen nemen aan een participatieproces vertoont per geval verschillen. Zo kunnen participatieprocessen openstaan voor iedereen of één of meerdere actoren kunnen bepalen wie aan dit proces deel kunnen nemen (Fung, 2006).

Draagvlak voor beleid bestaat wanneer actoren zich niet verzetten tegen beleid of het beleid juist steunen. Acceptatie van politiek vanwege onverschilligheid kan dus ook gezien worden als een (zwakkere) vorm van draagvlak. Draagvlak kan beschouwd worden als een continuüm met als beginpunt acceptatie door onverschilligheid en actieve steun als maximum. Draagvlak verdwijnt echter wanneer de attitude van een actor tegenover beleid negatief is (Boedeltje et al., 2004).

Draagvlak kan zowel van betrekking zijn op de inhoud van beleid als op het beleidsproces zelf. Uit eerder onderzoek blijkt ook dat het beleidsproces zelf uiteindelijk weinig invloed heeft op het draagvlak voor beleid wanneer actoren hun eigen inbreng niet terugzien in het uiteindelijke beleid (Boedeltje et al., 2004). Om betekenisvolle participatieprocessen te verkrijgen zou het van belang zijn om de mogelijkheden tot participatie institutioneel te verankeren. Wanneer deze mogelijkheden geen institutionele verankering hebben, is de kans kleiner dat deze participatieprocessen daadwerkelijk betekenisvol zijn (Edelenbos, 2005). Uit een metastudie van Carpini, Cook en Jacobs (2004) blijkt verder dat de invloed van (discursieve) participatie op het draagvlak voor beleid context afhankelijk is.

Draagvlak zou ook in een bepaalde tijdspanne kunnen veranderen (Boedeltje et al., 2004). Zo zou bij ruimtelijke projecten, als de bouw van stuwdammen, eerst een onverschilligheid kunnen bestaan onder burgers en andere actoren. Met de tijd zouden deze burgers en overige actoren echter kritischer kunnen worden tegenover de bouw van stuwdammen, omdat milieuvraagstukken belangrijker worden bevonden door deze actoren. En zo zou het draagvlak voor de bouw van stuwdammen kunnen verdwijnen.

Interactieve beleidsprocessen kunnen opgedeeld worden in 5 'fasen'. Deze zullen hieronder behandeld worden. Het woord "fasen" impliceert hier niet dat het beleidsproces slechts één richting opgaat of dat steeds dezelfde procesonderdelen elkaar in een vaste volgorde opvolgen. Het opdelen van het proces in fasen heeft als doel een begrijpelijker model te creëren (Driessen et al., 2001).

Tabel 2: Fasen van interactieve beleidsprocessen

Fase 1 bestaat uit een verkenning. In deze fase worden de afhankelijkheden tussen de verschillende actoren bekeken. Hiervoor dienen de invloedsmogelijkheden van de betrokken actoren in kaart gebracht te worden.
Fase 2 bestaat uit een initiatief tot interactief bestuur. Het proces start nu formeel, de actoren maken duidelijk wat hun doelstellingen zijn en wat zij te bieden hebben.
Fase 3 bestaat uit het zoeken naar een consensus over de probleemdefinities en de doelstellingen van het project.
Fase 4 bestaat uit het kenbaar maken welke acties de betrokken actoren bereid zijn te ondernemen. Hieronder valt ook het niet openen van rechtszaken.
Fase 5 bestaat uit het nemen van de formele beslissingen.
Fase 6 bestaat uit het implementeren en vervolgens evalueren van het beleid.

Bron: Driessen et al. (2001)

4.6 Vormen van draagvlak

Draagvlak kan in drie hoofdcategoryën worden verdeeld waarbinnen draagvlak bestaat, namelijk: maatschappelijk draagvlak, politiek en bestuurlijk draagvlak en cultureel draagvlak (Turnhout et al., 2009).

Maatschappelijk draagvlak kan onderverdeeld worden in: steun voor beleid van maatschappelijke organisaties en steun voor beleid van de bevolking. Politiek en bestuurlijk draagvlak bestaat uit de steun die verschillende politieke organisaties en verschillende bestuurslagen hebben voor beleid. Cultureel draagvlak heeft betrekking op de mate waarin beleid gesteund wordt door de heersende culturele waarden en normen (Turnhout et al., 2009).

Bij dit onderzoek zal naar maatschappelijke draagvlak van burgers en bestuurlijke draagvlak van decentrale overheden worden gekeken. Maatschappelijke draagvlak van maatschappelijke organisaties is niet onderzocht, omdat er in de kleine woonplaatsen buiten de hoofdplaats Tunceli geen maatschappelijke organisaties gevonden konden worden die betrokken zijn geweest bij het onderzochte vraagstuk.

In het theoretisch model van dit onderzoek wordt cultureel draagvlak niet gescheiden van maatschappelijk draagvlak en politiek en bestuurlijk draagvlak, zoals in het model van Turnhout et al. (2009) wel gebeurt. De maatschappij en het bestuur bezitten namelijk de culturele waarden die

onderzocht worden. De culturele waarden en normen bestaan niet buiten de maatschappij of het bestuur van een land om.

Naast de hierboven genoemde twee categorieën waarbinnen draagvlak bestaat (politiek en bestuurlijk draagvlak en maatschappelijk draagvlak), wordt bij dit onderzoek ook een onderscheid gemaakt in hetgeen waardoor het beleid draagvlak krijgt: het proces, de inhoud of overeenstemming met culturele waarden en normen. Bij deze categorisering kunnen dus drie vormen van draagvlak worden onderscheiden, namelijk: cultureel draagvlak, procedureel draagvlak en inhoudelijk draagvlak (Boedeltje & De Graaf, 2004). Het totaal van deze sub-vormen noemen wij 'draagvlak' in dit onderzoek.

Cultureel draagvlak heeft betrekking op de mate waarin het beleid overeenkomt, of juist botst, met de heersende culturele waarden of normen. De cultuur zorgt voor algemene beoordelingskaders waaraan beleid of projecten getoetst worden. De culturele waarden en normen kunnen een algemeen geldende visie laten ontstaan over bijvoorbeeld stuwdammen, kernenergie, de doodstraf et cetera. Specifieke projecten en beleidsvoorstellen worden vervolgens aan de hand van deze algemeen geldende beoordelingskaders beoordeeld (Boedeltje & De Graaf, 2004).

Procedureel draagvlak heeft betrekking op de mate van steun voor de procedures waarmee beleid vorm heeft gekregen. De wijze waarop beslissingen zijn genomen bepaalt dus de mate waarin er procedureel draagvlak bestaat (Boedeltje & De Graaf, 2004).

Inhoudelijk draagvlak heeft betrekking op de mate van steun voor de uiteindelijk genomen beslissingen. De genomen keuzes bepalen dus de mate waarin inhoudelijk draagvlak bestaat (Boedeltje & De Graaf, 2004).

In dit onderzoek worden de twee categorieën waarbinnen draagvlak bestaat gecombineerd met de 3 categorieën waardoor er draagvlak bestaat.

Draagvlak van burgers (maatschappelijk draagvlak) wordt gemeten aan de hand van cultureel, procedureel en inhoudelijk draagvlak binnen deze groep. Draagvlak onder decentrale overheden (politiek en bestuurlijk draagvlak) wordt gemeten aan de hand van cultureel, procedureel en inhoudelijk draagvlak binnen deze groep.

4.7 Conclusie en conceptueel model

Uit het vooronderzoek blijkt dat de stuwdamprojecten in Tunceli flinke vertraging hebben opgelopen vanwege actoren die gebruik hebben gemaakt van hun invloedsmogelijkheden; de rechter heeft een aantal projecten (tijdelijk) gestopt. We kunnen hier dus een complex systeem herkennen waarbij sprake is van een zekere machtsdiffusie. Uit de hierboven beschreven theorieën komt naar voren dat het verkrijgen van draagvlak voor beleid, dit soort problemen kan voorkomen. Naast normatieve redenen is het verkrijgen van draagvlak voor beleid dus ook om praktische redenen relevant voor de overheid.

Draagvlak zou volgens onderzoek, wat vooral in het Westen is uitgevoerd, verkregen kunnen worden door participatie van belangrijke actoren bij het beleidsvormingsproces. Dit kan bereikt worden door zowel decentrale overheden, als niet-statelijke actoren, meer te betrekken in het beleidsproces. Het betrekken van decentrale overheden kan een positief effect hebben op politieke en bestuurlijke draagvlak. Het betrekken van niet statelijke actoren kan een positief effect hebben op maatschappelijke draagvlak.

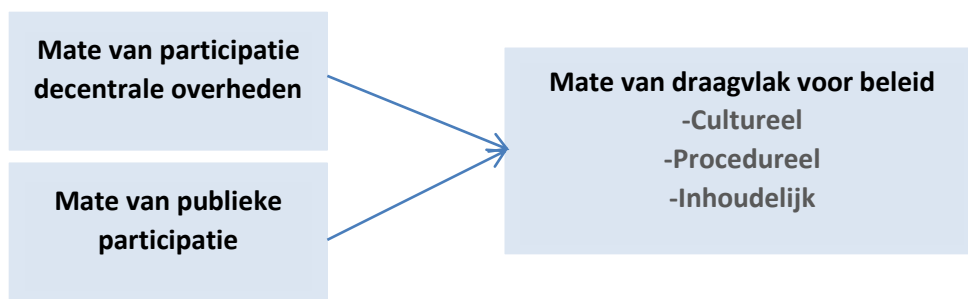
Of participatie van actoren bij het beleidsvormingsproces ook een positief effect heeft op het draagvlak voor beleid in ontwikkelingslanden, zal onderzocht worden door te bekijken in hoeverre

het draagvlak voor de verschillende stuwdamprojecten een samenhang vertoond met de mate van participatie van de belangrijke actoren bij de beleidsvorming.

Uit onderzoek in ontwikkelingslanden blijkt in ieder geval wel dat bij democratische decentralisatie etnische en religieuze minderheden daadwerkelijk meer invloed krijgen in beleidsprocessen. In Tunceli is een sterke verwevenheid tussen milieubewegingen en de etnische en religieuze identiteitsstrijd. Dit is belangrijk, omdat uit ander onderzoek blijkt dat actoren die betrokken worden bij een beleidsproces alleen het beleid meer steunen wanneer zij hun eigen inbreng in het uiteindelijke beleid terug zien.

Onze verwachting bij dit onderzoek is dat meer draagvlak onder decentrale overheden verkregen kan worden door een hogere mate van participatie van deze overheden. Een hogere mate van publieke participatie leidt volgens onze verwachting tot meer draagvlak onder burgers. Deze verwachtingen zullen getoetst worden bij dit onderzoek. Bij dit onderzoek zullen de drie vormen van draagvlak (cultureel, procedureel en inhoudelijk) apart bekeken worden.

Tabel 3: Conceptueel model

In dit onderzoek zullen wij eerst bekijken in hoeverre actoren aangeven dat zij door de centrale overheid betrokken zijn bij het beleidsproces rond de bouw van stuwdammen. Daarna zullen wij bekijken in hoeverre zij draagvlak hebben voor dit beleid. We zullen ten slotte bekijken in hoeverre er, per stuwdamproject, een samenhang bestaat tussen deze variabelen.

Verwacht kan worden dat actoren die zich betrokken voelen bij het beleidsproces en het idee hebben dat zij enig invloed hebben kunnen uitoefenen op het beleid, dit beleid meer steunen. Als dit het geval is, zou de Turkse overheid meer draagvlak kunnen verkrijgen voor het beleid rondom de bouw van stuwdammen door belangrijke actoren meer te betrekken bij het beleidsproces.

5. Operationalisering

De hierboven besproken theoretische concepten dienen meetbaar gemaakt te worden, hiervoor zullen we eerst de concepten definiëren. Vervolgens zullen we de variabelen, die gemeten kunnen worden, benoemen.

5.1 Draagvlak

De afhankelijke variabele in het onderzoek is “draagvlak voor het stuwdammen beleid”. Draagvlak voor beleid is een continuüm waarbij een actor geen positie inneemt tegen het voorgenomen beleid. Wanneer draagvlak op zijn laagst is, is er een onverschilligheid tegenover het beleid. Wanneer er meer steun is voor het beleid, is ook sprake van een grotere draagvlak (Boedeltje & De Graaf, 2004). Draagvlak definiëren wij als: mate van steun voor het beleid (van een bepaalde actor).

Er kunnen drie vormen van draagvlak worden onderscheiden, namelijk: cultureel draagvlak, procedureel draagvlak en inhoudelijk draagvlak (Boedeltje & De Graaf, 2004). Het totaal van deze sub-vormen noemen wij ‘draagvlak’ in dit onderzoek. Deze vormen van draagvlak kunnen bestaan of ontbreken bij zowel (decentrale) overheden als burgers.

Om draagvlak onder decentrale overheden te meten, is gebruik gemaakt van interviews. Om draagvlak onder burgers te meten, is gebruik gemaakt van enquêtes. In de Methodologie wordt verder ingegaan op deze keuzes.

In de onderstaande tabellen is te vinden hoe cultureel draagvlak, procedureel draagvlak en inhoudelijk draagvlak gemeten zijn met enquêtes onder de burgers. In Bijlage 2 zijn de vragen van het interview te vinden waarmee deze variabelen zijn gemeten onder vertegenwoordigers van decentrale overheden en maatschappelijke overheden.

Tabel 4: Operationalisering cultureel draagvlak

	Indicator	Item enquête
Cultureel draagvlak	Overeenstemming met culturele waarden	In hoeverre past de bouw van stuwdam X bij uw culturele waarden?
	Overeenstemming met wereldbeeld	In hoeverre past de bouw van stuwdam X bij uw wereldbeeld?
	Overeenstemming met ideologie	In hoeverre past de bouw van stuwdam X bij uw politieke ideeën?
	Perceptie van stuwdammen in het algemeen	In hoeverre steunt u de bouw van stuwdammen in het algemeen?
		In hoeverre steunt u de bouw van stuwdammen in de provincie Tunceli?

Tabel 5: Operationalisering procedureel draagvlak

	Indicator	Item enquête
Procedureel draagvlak	Steun proces	In hoeverre steunt u de wijze waarop de centrale overheid de beslissing genomen heeft om stuwdam X te bouwen?
	Wetmatigheid	In hoeverre is het beleidsproces rond de bouw van stuwdam X volgens de regels verlopen?
	Legitimiteit	In hoeverre is het beleidsproces rond de bouw van stuwdam X legitiem volgens u?
	Representativiteit wat betreft wensen bevolking	In hoeverre is het beleidsproces rond de bouw van stuwdam X democratisch verlopen volgens u?

Tabel 6: Operationalisering inhoudelijk draagvlak

	Indicator	Item enquête
Inhoudelijk draagvlak	Mate van steun voor besluit	In hoeverre bent u voor of tegen de bouw van stuwdam X?
		In hoeverre wilt u dat stuwdam X gebouwd wordt?
	Bezwaren tegen besluit	In hoeverre heeft u bezwaar tegen de bouw van stuwdam X?

De enquêtes zijn op kwantitatieve wijze geanalyseerd. Hierbij is het gemiddelde van de 3 variabelen (cultureel draagvlak, procedureel draagvlak en inhoudelijk draagvlak) berekend. Dit gemiddelde vormt de waarde voor variabele 'draagvlak', de variabele 'draagvlak' is ten slotte gedefinieerd als de som van de drie sub-vormen van draagvlak.

5.2 Participatie

Participatie definiëren wij als de mate waarin actoren betrokken worden bij het beleidsproces door de centrale overheid. Participatie kan hierbij zowel betrekking hebben op decentrale overheden als op niet-statelijke organisaties en burgers. Participatie is bewust breed gedefinieerd omdat het verschillende vormen kan hebben. Bij de gestelde vragen en gebruikte items is dan ook rekening gehouden met de variaties die mogelijk zijn bij participatie.

In de onderstaande tabel is te vinden hoe 'participatie' met de enquêtes onder burgers is gemeten. In Bijlage 2 zijn de vragen te vinden waarmee deze variabele is gemeten onder vertegenwoordigers van decentrale overheden en maatschappelijke overheden.

Tabel 7: Operationalisering participatie

	Indicator	Item enquête
Participatie	Betrokkenheid burgers bij beleidsproces	In hoeverre zijn burgers betrokken bij het beleidsproces rondom stuwdam X?
	Invloed van burgers op beleid	In hoeverre denkt u dat burgers een invloed hebben gehad in het beleidsproces rond de bouw van stuwdam X?
		In hoeverre heeft de overheid de ideeën van burgers meegenomen in het beleidsvorming proces rond stuwdam X?
	Invloed van respondent op beleid	Heeft u genoeg inspraak mogelijkheden gehad bij het beleidsproces rond stuwdam X?
	Mogelijkheid om eigen ideeën te uitten	In hoeverre hebben burgers de mogelijkheid gehad om hun ideeën over de bouw van stuwdam X kenbaar te maken aan de verantwoordelijk instanties.
	Overeenkomst beluit met wensen bevolking	In hoeverre past de bouw van stuwdam X bij de wens van de bevolking?

6. Methodologische opzet

6.1 Algemeen

De hoofdvraag waar met dit onderzoek een antwoord op wordt gezocht is:

“Wat is de invloed van de wijze waarop de Turkse centrale overheid het beleid rond de bouw van stuwdammen in de provincie Tunceli vorm heeft gegeven op het draagvlak voor dit beleid?”

Uit onderzoek in ontwikkelde landen komt naar voren dat draagvlak voor beleid vergroot kan worden door belangrijke actoren te betrekken bij de beleidsvorming. In bestuurskundig onderzoek binnen ontwikkelingslanden is echter weinig aandacht voor concepten als ‘draagvlak’, ‘participatie’ en ‘interactief bestuur’. In het zich ontwikkelende Turkije worden dit soort vraagstukken wel steeds belangrijker.

Of de hierboven beschreven relaties tussen ‘draagvlak’ en ‘participatie’ ook in Turkije bestaan, zal onderzocht worden door te bekijken of er een relatie bestaat tussen de variabelen ‘draagvlak’ en ‘participatie’.

6.2 Vergelijkende casestudy

Omdat er meerdere stuwdam projecten zijn voor de provincie Tunceli ontstaat de mogelijkheid om verschillende casussen met elkaar te vergelijken. In totaal zullen bij de casestudy 6 casussen bekeken worden. Aan de hand van de kwalitatieve data bij deze 6 casussen zal een kwalitatief vergelijkend onderzoek worden gedaan.

Zoals in de Inleiding en Probleemstelling naar voren komt, zijn er in Turkije langdurige en soms gewelddadige protestacties geweest tegen grote bouwprojecten (van o.a. stuwdammen) in Turkije. Een beter begrip van het ontbreken van draagvlak kan bijdragen aan het voorkomen van maatschappelijke onrust bij dit soort projecten. Uit onderzoek dat vooral in ‘Westerse’ landen is uitgevoerd, blijkt dat participatie van actoren kan leiden tot meer draagvlak. Of dit ook voor een ontwikkelingsland als Turkije geldt, zal onderzocht moeten worden. Omdat het onderzoeken van één casus minder generaliseerbare resultaten zal leveren, zal er bij meerdere casussen bekeken worden in hoeverre er per casus sprake is van participatie en draagvlak. Generaliseerbare resultaten zijn juist belangrijk omdat er ook bij niet onderzochte stuwdamprojecten in Turkije sprake is geweest van maatschappelijke onrust.

Als bij de 6 casussen een duidelijk verband gevonden kan worden tussen de waarden van participatie en draagvlak (bijvoorbeeld: casussen met hoge waarden voor participatie hebben ook hogere waarden voor draagvlak en de casussen met lage waarden voor participatie hebben ook lagere waarden voor draagvlak), dan kan er een verband worden aangeduid tussen participatie en draagvlak.

Met deze onderzoeksmethode wordt dus bekeken of de mate van participatie een verklaring vormt voor het waargenomen draagvlak voor beleid. Aan de hand van dit onderzoek zal meer inzicht verkregen worden in de invloed van participatie op draagvlak in een ontwikkelingsland als Turkije. Er zal bekeken worden of draagvlak onder actoren in ontwikkelingslanden ook wordt beïnvloed door de wijze van besluitvorming.

6.3 Selectiecriteria casussen

Bij de vergelijkende casestudy zijn een aantal criteria gebruikt voor het bepalen van de casussen. Het eerste criterium is dat de gekozen stuwdammen zich niet in hetzelfde district bevinden. Zo wordt ervoor gezorgd dat verschillende respondenten worden ondervraagd bij de interviews en enquêtes. In Bijlage 1 zijn alle 19 stuwdamprojecten weergegeven die de centrale overheid gebouwd heeft of nog wilt bouwen in de provincie Tunceli, ook is weergegeven waar deze stuwdammen zich bevinden. De geselecteerde casussen zijn vetgedrukt.

Ook bestaat de kans dat de centrale overheid de lokale overheden van de verschillende districten anders heeft betrokken bij het beleidsproces rondom de bouw van de stuwdammen. De politieke partij die de gemeente bestuurt, kan van invloed zijn geweest op de relatie met de centrale overheid. Zo zou de centrale overheid een gemeente die bestuurd wordt door dezelfde partij meer kunnen betrekken bij het beleidsproces. Dit is belangrijk omdat bij het vergelijkende onderzoek gezocht wordt naar verschillen in mate van participatie tussen de onderzochte casussen. In de onderstaande tabel is te vinden welke politieke partij in welke gemeente de verkiezingen gewonnen heeft en daarmee de burgemeester geleverd heeft.

Tabel 8: Politieke partij van de verkozen burgemeester, per gemeente

Gemeente	Politieke partij
Çemişgezek	CHP
Hozat	CHP
Mazgirt	ÖDP
Tunceli	BDP
Nazimiye	CHP
Ovacık	TKP
Pertek	AKP
Pülümür	CHP

Bron: Milliyet (2014).

Omdat de regeringspartij AKP alleen in Pertek de verkiezingen gewonnen heeft en dus de burgemeester geleverd heeft, was het de bedoeling om Çobanyurdu HES-I (die in Pertek gebouwd zou worden) als casus te gebruiken bij dit onderzoek. Omdat het niet mogelijk bleek een interview te houden met een vertegenwoordiger van de gemeente over dit onderwerp, is Çobanyurdu HES-I uiteindelijk niet als casus gekozen.

Omdat de weg tussen Tunceli en Çemişgezek in slechte staat is (gedeeltelijk onverhard), is ervoor gekozen om geen stuwdamprojecten uit dit district te kiezen als casus.

Een ander criterium bij de selectie van casussen is dat de projecten zich in verschillende fasen bevinden. Sommige stuwdamprojecten zijn reeds voltooid, sommigen werden ten tijde van het onderzoek gebouwd en andere stuwdammen moesten nog gebouwd worden of waren gestopt door de rechter. Dit criterium is gehanteerd omdat Turkije als ontwikkelende land ook een overheid en bestuursvorm heeft dat onderhevig is aan verandering. Door de tijd heen zullen mogelijk veranderingen opgetreden zijn in de mate van participatie van burgers en decentrale overheden bij

de stuwdamprojecten. In Bijlage 1 is aangegeven in welke fase de stuwdammen zich bevonden in juni 2014.

In Tabel 9 wordt per casus aangegeven in welke district de stuwdam zich bevindt, in welke fase het project is en van welke politieke partij de burgemeester van de betrokken gemeente is.

Tabel 9: Selectiecriteria per casus

Geselecteerde stuwdam	District	Politieke partij burgemeester	Fase
İnköy HES	Hozat	CHP	Vorbereidingsfase
Konaktepe Barajı	Ovacık	TKP	Vorbereidingsfase
Uzunçayır Barajı	Tunceli	BDP	In werking
Hakis HES	Nazimiye	CHP	Gestopt
Pülümür Hes	Pülümür	CHP	Vorbereidingsfase
Tatar Barajı	Mazgirt	ÖDP	In werking

Bron voor plaats en fase stuwdam: Rojamunzur (2014).

6.4 Dataverzameling en onderzoeksmethoden

Bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van een mixed-method ontwerp: er is een documentanalyse uitgevoerd op bestaand materiaal, interviews zijn kwalitatief geanalyseerd en enquêtes zijn statistisch getoetst. Hieronder zal uitgelegd worden waarom voor de verschillende methoden van dataverzameling is gekozen.

Zoals uit de bestaande theorie naar voren komt kan draagvlak voor beleid onderverdeeld worden in politiek en bestuurlijk draagvlak en maatschappelijk draagvlak. Bij deze verdeling wordt in feite geen onderscheid gemaakt in het soort 'draagvlak'. Het verschil tussen deze categorieën wordt bepaald door de doelgroep waarvan 'draagvlak' voor beleid gemeten wordt. Voor politiek en bestuurlijk draagvlak bestaat de doelgroep uit decentrale overheden. Bij maatschappelijk draagvlak bestaat de doelgroep uit burgers en maatschappelijke organisaties. Voor beide doelgroepen kunnen dezelfde vragen gebruikt worden.

In de theorie wordt ook onderscheid gemaakt tussen drie vormen van draagvlak, namelijk: cultureel, procedureel en inhoudelijk draagvlak. Dit is wel een categorisering waarbij verschillende sub-vormen van draagvlak worden gemeten. Bij dit onderzoek worden de drie sub-vormen apart gemeten, dit geldt voor zowel de interviews als ook de enquêtes.

Om politiek en bestuurlijk draagvlak te meten zijn interviews gehouden met vertegenwoordigers van decentrale overheden. Tijdens deze interviews is ook de mate van participatie door de centrale overheid, bij het beleidsvormingsproces rond de bouw van stuwdammen, gemeten.

Maatschappelijk draagvlak hebben we gemeten doormiddel van interviews met maatschappelijke organisaties en enquêtes met burgers. Tegelijk hebben we ook de mate van participatie van maatschappelijke organisaties en burgers bij de beleidsvorming gemeten. In de gemeente Tunceli, de hoofdstad van de gelijknamige provincie, konden genoeg maatschappelijke organisaties worden gevonden. In de kleinere districtshoofdplaatsen waren maatschappelijke organisaties schaars. Daarom zullen vooral de enquêtes, die ingevuld zijn door burgers, een belangrijk middel zijn om

maatschappelijk draagvlak en de mate van participatie van burgers bij de beleidsvorming, rond de bouw van stuwdammen, te meten.

Dit onderzoek bestaat dus uit twee deelonderzoeken: Deelonderzoek 1 bestaat uit interviews waarmee de mate van participatie en tegelijk het draagvlak voor het stuwdammenbeleid wordt gemeten bij decentrale overheden. Deelonderzoek 2 bestaat uit interviews met maatschappelijke organisaties en enquêtes met burgers om de mate van participatie en tegelijk het draagvlak voor het stuwdammenbeleid van de maatschappij (burgers + maatschappelijke organisaties) te meten.

Het onderzoek ziet er in tabel-vorm als volgt uit:

Tabel 10: De casussen en kernconcepten in het onderzoek

Stuwdamproject	Participatie decentrale overheden	Maatschappelijke participatie	In hoeverre draagvlak
Uzunçayır Barajı	X	X	X
Hakis HES	X	X	X
İnköy HES	X	X	X
Tatar Barajı	X	X	X
Pülümür Hes	X	X	X
Konaktepe Barajı	X	X	X

Er is gekozen om interviews te houden met decentrale overheden en maatschappelijke organisaties omdat hiermee diepgaandere kennis kan worden verkregen dan met enquêtes mogelijk is. De percepties van de betrokken actoren zijn bovendien voor een groot deel niet terug te vinden in bestaand materiaal, waardoor het gebruik van bestaand materiaal niet de juiste wijze is om percepties in kaart te brengen.

Omdat gebruik gemaakt zal worden van semigestructureerde interviews, zal de verkregen informatie minder onderhevig zijn aan de bias van de onderzoeker, de respondent krijgt namelijk de mogelijkheid om richting te geven aan het interview. Aan de hand van de antwoorden van de respondenten zullen namelijk relevante aanvullende vragen gesteld worden. Vragen waar al een antwoord op gegeven is, hoeven bovendien niet alsnog gesteld te worden. Als een antwoord niet duidelijk is, kunnen er daarentegen juist extra vragen worden gesteld.

Semigestructureerde interviews passen ook beter bij complexe situaties en vraagstukken, omdat de vragen beïnvloed worden door de verkregen antwoorden en er dus niet strikt wordt vastgehouden aan vooraf opgestelde kaders.

Om de anonimiteit van de respondenten te beschermen zullen de namen van de respondenten niet genoemd worden in dit artikel.

Alhoewel binnen organisaties verschillende percepties kunnen bestaan, is het vaak zo dat de vertegenwoordigers van de verschillende partijen die geïnterviewd worden een zekere representatie vormen voor hun organisatie. Verwacht kan worden dat zij bij de interviews 'het verhaal' van hun eigen organisatie zullen vertellen. Bij burgers is dit echter niet het geval, het is moeilijk de representativiteit van interviews met enkele burgers te bepalen. Daarom is er voor gekozen om door middel van enquêtes een beeld te krijgen van de percepties van de burgers.

6.5 Respondentenselectie interviews en enquête

Vertegenwoordigers van de betrokken gemeenten (Tunceli, Akpazar, Mazgirt, Nazimiye, Ovacık, Pülümür en Hozat) zijn geïnterviewd bij dit onderzoek. Daarnaast is ook een provinciale raadslid geïnterviewd. Ook vertegenwoordigers van de belangrijkste politieke partijen (CHP, DBP en AKP) zijn geïnterviewd. Bovendien zijn een vertegenwoordiger van de mensenrechtenorganisatie IHD, een vertegenwoordiger van Dersim Doğa Koruma Gönüllüleri (lokale milieuorganisatie) en een vertegenwoordiger van Munzur Kozluca Dayanışma ve Kalkındırma Derneği (een dorpsvereniging) geïnterviewd. Ter bescherming van de respondenten is ervoor gekozen om hen niet bij naam te noemen of om specifieke functies te benoemen. De scriptiebegeleider heeft wel de lijst van respondenten gekregen.

De enquêtes zijn per stuwdamproject uitgedeeld in het district waar deze dam zich bevindt. Het aantal respondenten en het aantal benaderde personen, per stuwdamproject, zijn in de onderstaande tabel te vinden.

Tabel 11: respondenten

Stuwdamproject	Aantal respondenten	Aantal benaderde personen	Responspercentage
Uzunçayır Barajı	58	110	52,7 %
Hakis HES	42	70	60,0 %
İnköy HES	46	70	65,7 %
Tatar Barajı	37	60	61,7 %
Pülümür Hes	43	75	57,3 %
Konaktepe Barajı	35	60	58,3 %
Totaal	261	445	58,7 %

6.6 Statistische analyse enquêtes: Factoranalyse & Cronbach's Alpha

In de operationalisering is al behandeld welke items gebruikt zijn om de onderzochte variabelen te meten. Om te meten of er geen samenhangende items bestaan die meerdere factoren vormen per onderzochte variabele is gebruik gemaakt van een factoranalyse. Uit de factoranalyse blijkt dat hier geen sprake van is en dat bij elke variabele de items een hogere score dan 0,4 hebben behaald voor de component matrix.

Om de samenhang van de items per variabele te meten is gebruik gemaakt van de Cronbach's Alpha toets. Op één model na hadden alle modellen een hogere score dan 0,7 voor de Cronbach's Alpha toets. Het model waarmee 'inhoudelijk draagvlak' gemeten werd, had een score van 0,550. Wanneer item 2 ('in hoeverre heeft u bezwaar tegen de bouw van stuwdam X?') uit dit model gehaald zou worden, steeg de Cronbach's Alpha score naar 0,916. Daarom is item 2 uit het model gehaald en zal het niet gebruikt worden om inhoudelijk draagvlak te meten. De scores van de Cronbach's Alpha toets zijn terug te vinden in tabel 12.

De gemiddelde scores van de variabelen die genoeg samenhang vertonen, volgens de twee gebruikte toetsen, zijn gebruikt om de score van de onderzochte variabelen te bepalen.

Tabel 12: Cronbach's Alpha

Model	Aantal items	Cronbach's Alpha
Cultureel draagvlak	5	0.947
Procedureel draagvlak	4	0.906
Inhoudelijk draagvlak	2*	0.916*
Participatie	6	0.844
Belang van het onderwerp	4	0.857
Negatieve gevolgen stuwdam	3	0.912
Positieve gevolgen stuwdam	3	0.873

* Na weghalen item 2

6.7 Common Source Bias

Omdat de Cronbach Alpha toets tot zeer hoge scores heeft geleid, is getoetst of er sprake is geweest van een Common Source Bias. Hiervoor is de Harman's single-factor test gebruikt. Uit de test blijkt dat 3 factoren een hogere eigenvalue hebben dan 1. De factor met de grootste eigenvalue verklaart 61,9% van de variantie. Uit deze bevindingen kan geconcludeerd worden dat er waarschijnlijk sprake is geweest van een Common Source Bias bij de enquêtes.

De aanwezigheid van een Common Source Bias kan mogelijk de uitkomsten van analyses vertekenen. Om op de mogelijke effecten van deze bias te controleren zullen de uit de enquêtes verkregen resultaten vergeleken worden met de kwalitatieve data van de interviews. Op deze manier worden de uitkomsten van de analyses van de enquêtes dus vergeleken met de resultaten van analyses waarbij gebruik is gemaakt van andere bronnen en meetmethoden.

6.8 Statistische toetsing enquêtes: Normale verdeling afhankelijke variabelen

Om gebruik te kunnen maken van parametrische toetsen dienen de afhankelijke variabelen bij benadering normaal verdeeld te zijn. De verdeling van de afhankelijke variabelen 'cultureel draagvlak', 'procedureel draagvlak' en 'inhoudelijk draagvlak' zijn daarom getoetst op normaliteit.

Uit de Normal Q-Q plots blijkt dat de verdeling niet normaal is. De Kolmogorov-Smirnov toets en Shapiro-Wilk toets wijzen uit dat er sprake is van een significantie van 0,000 bij de drie nulhypotesen dat deze variabelen normaal verdeeld zijn. Deze nulhypotesen worden verworpen: de afhankelijke variabelen blijken dus niet normaal verdeeld te zijn.

Volgens de Normal Q-Q plots blijven de waarden van de drie afhankelijke variabelen niet normaal verdeeld na logaritmische transformatie. De Kolmogorov-Smirnov toets en Shapiro-Wilk toets hebben ook bij deze nieuwe waarden een significantieniveau van 0,000. Ook na logaritmische transformatie is dus geen sprake van een normale verdeling.

De data is rechtsscheef verdeeld, door de respondenten is vaak gekozen voor de antwoordmogelijkheden 1 en 2 op een 5-punts Likertschaal.

Omdat bij de afhankelijke variabelen en de onafhankelijke variabele 'participatie' sommige antwoordmogelijkheden weinig gekozen zijn, kan de relatie tussen participatie en de drie afhankelijke variabelen niet per stuwdamproject bekeken worden. Als de resultaten van alle stuwdamprojecten samen worden genomen stijgt de frequentie van de antwoordmogelijkheden,

waardoor statistische toetsing naar verbanden tussen deze variabelen betrouwbaardere resultaten oplevert.

6.9 Multicollineariteit

De dummy-variabelen voor religie hebben hogere VIF-waarden dan 3. De controle variabele 'religie' zal daarom niet gebruikt worden bij de verdere analyses. Alle andere variabelen hebben lagere VIF-waarden dan 3. De VIF-waarden zijn in Bijlage 7 te vinden.

6.10 Keuze statistische toetsing

Omdat de onderzochte afhankelijke variabelen niet normaal verdeeld zijn, kan bij dit onderzoek geen gebruik worden gemaakt van parametrische toetsen. Een mogelijke toets die gebruikt zou kunnen worden is de binaire logistische regressieanalyse. Hierbij dient de afhankelijke variabele wel dichotoom te zijn. Aan deze eis kan voldaan worden door de afhankelijke variabelen bij dit onderzoek te transformeren. Bij het transformeren van een variabele gemeten met een 5-puntsschaal in een variabele met 2 categorieën verliezen we natuurlijk wel informatie.

Omdat bij de items vooral als antwoord een lage score is opgegeven, zijn de antwoorden bij de afhankelijke variabelen cultureel draagvlak, procedureel draagvlak en inhoudelijk draagvlak opgedeeld in 2 categorieën: de scores van 1 tot 1,5 zijn gecodeerd als '0' en de antwoordmogelijkheden 1,5 en hoger zijn gecodeerd als '1'. Omdat de afhankelijke variabelen nu wel dichotoom zijn, kan mogelijk wel gebruik gemaakt worden van een binaire logistische regressieanalyse.

Voor een binaire logistische regressieanalyse is naast het ontbreken van multicollineariteit een andere voorwaarde dat de continue onafhankelijke variabelen binnen het model lineair zijn. Om op lineairiteit te toetsen is de logistische regressieanalyse uitgevoerd met als onafhankelijke variabelen ook de interactie tussen de onafhankelijke variabelen en de log van diezelfde variabelen. Als een interactie significant scoort is het model niet lineair (Field, 2000). Omdat sommige interacties significant zijn, wordt niet bij alle variabelen aan de voorwaarde van lineairiteit voldaan. Daarom wordt bij dit onderzoek geen gebruik gemaakt van de binaire logistische regressieanalyse.

Omdat de onafhankelijke variabelen niet-categorisch zijn en omdat niet voldaan wordt aan de voorwaarde voor parametrische toetsen, dient volgens Field (2000) gebruikt te worden gemaakt van de Kendall's Tau rank-correlatie toets. We zullen bij dit onderzoek daarom gebruik maken van deze toets.

7. Empirische bevindingen deelonderzoek 1

7.1 Algemene situatieschets op provinciaal niveau

Voordat per stuwdamproject de twee onderzochte variabelen (participatie decentrale overheden en draagvlak) beschreven worden, zal eerst op provinciaal niveau een schets worden gegeven van de mate waarin de centrale overheid decentrale overheden betrokken heeft bij de stuwdamprojecten binnen de provinciegrenzen.

Hierbij zal gebruik worden gemaakt van interviews met de drie belangrijkste politieke partijen binnen de provincie, die tegelijk genoeg stemmen hebben behaald om op landelijk niveau in het parlement te komen. Het gaat hierbij om de Kemalistische CHP, de pro-Koerdische en linkse HDP/DBP blok en de huidige conservatieve regeringspartij AKP. Daarnaast zal bij de situatieschets op provinciaal niveau gebruik worden gemaakt van het interview met een provinciale raadslid van de provincie Tunceli.

Volgens de vertegenwoordiger van AKP, die deelgenomen heeft aan het interview, is het proces rondom de stuwdamprojecten democratischer geworden in de afgelopen jaren. De AKP regering zou wettelijke verplichtingen hebben gesteld om bij dit soort projecten burgers te informeren en om hen te betrekken bij het proces. Hij geeft aan dat stuwdamprojecten een noodzaak zijn en dat Turkije hier behoefte aan heeft. Hij steunt daarmee de bouw van stuwdammen in de provincie Tunceli. Volgens de vertegenwoordiger van de AKP bestaat er een grote 'gevoeligheid' onder de bevolking van Tunceli wat betreft stuwdammen, maar dit zou komen doordat zij lange tijd verkeerd geïnformeerd zijn. Hij stelt in het interview het volgende:

“Het is natuurlijk niet netjes om te bouwen wanneer het volk niet overtuigd is, maar het volk moet ook overtuigd zijn. Dersim moet verantwoordelijkheid dragen.”

Volgens de vertegenwoordiger van de DBP, betreft de centrale overheid nooit maatschappelijke organisaties of burgers bij stuwdamprojecten. Volgens hem zijn deze projecten namelijk onderdeel van “een cultureel en historisch wraakzucht”. In het interview legt hij verder als volgt uit waarom burgers en maatschappelijke organisaties niet betrokken zullen worden bij de stuwdamprojecten:

“De wijze van besluitvorming is antidemocratisch. Vooral de besluiten in Dersim en Koerdistan worden vanuit een koloniaal perspectief genomen. Het uiteindelijke doel hier wordt bepaald doordat dit gebied als een kolonie wordt gezien”.

Op de vraag of een vertegenwoordiger van de centrale overheid ooit langsgekomen is bij vertegenwoordigers van de DBP, antwoordt hij als volgt:

“Omdat dit Turkije is ... De dingen die u zegt zijn misschien geldig in de verder ontwikkelde democratieën van Europa. Maar hier worden dit soort dingen niet gedaan. De regering neemt besluiten en zijn ambtenaren voeren dit uit. Ze wisselen met niemand gedachten uit. Daarom is ook niemand bij ons langs geweest om te praten”.

De vertegenwoordiger van de DBP geeft verder aan dat zij tegen de bouw van alle stuwdammen in Dersim zijn, omdat dit in strijd is met hun 'ecologische samenleving' paradigma.

De vertegenwoordiger van de CHP, geeft aan dat zij als politieke partij tegen alle stuwdammen in geheel Turkije zijn. Verder geeft hij aan dat de centrale overheid geen contact met hen opgenomen heeft over een stuwdamproject, sinds hij zijn huidige functie heeft bij de CHP. Hij geeft aan niet te weten hoe de situatie was voordat hij zijn huidige functie kreeg bij CHP Tunceli. Hij geeft verder aan dat het niet bij de AKP past om anderen te betrekken bij het bestuur. En omdat volgens de

vertegenwoordiger van de CHP de ontruiming van Tunceli het doel is van deze stuwdammen, worden burgers vanzelfsprekend niet betrokken bij dit proces. Hij zegt het volgende hierover bij het interview:

“Natuurlijk is het vanuit het centrum opgelegd. Hun onderdrukkende ... u kent de houding van de AKP regering. “Ik weet het, ik zal het doen, ik zal het maken”. Dat is hun gedachte. Er is geen respect voor burgers, zij kennen geen liefde voor burgers. Zij vragen niet naar de mening van burgers. Zij vragen niet naar de mening van de mensen die hier wonen. Zij hechten geen waarde aan burgers. Het is hun doel om dit gebied onder water te zetten. Ze willen het hier [met water] vullen en de mensen tot emigratie dwingen. Dit is de gedachte van de overheid volgens mij.”

Volgens de provinciale raadslid, die deelgenomen heeft aan het interview, wordt het provinciale bestuur te laat in het proces betrokken bij de bouw van stuwdammen. Ook zouden zij niet voldoende invloed uit kunnen oefenen. Als het provincie bestuur een project zou afwijzen, zou de centrale overheid alsnog mogelijkheden hebben om door te gaan met de bouw. Volgens de provinciale raadslid is het betrekken van de centrale overheid van andere actoren dan ook vooral een middel om zichzelf meer legitimiteit te verschaffen. Het uiteindelijke besluit zou door de centrale overheid zelf genomen worden.

De provinciale raadslid omschrijft de houding van de centrale overheid als volgt in het interview:

“Zoals ik het beschreven heb. “Het is alleen mooi als jullie ons steunen”. Dus er is een dergelijk, niet serieuze, niet officiële, onechtelijke houding. “Ook als jullie het niet toestaan, zullen wij dit ... We zullen dit met alle soorten druk toch bouwen”. Zij hebben een dergelijke houding.”

De provinciale raadslid geeft wel aan contact te hebben gehad met de Minister van Ontwikkeling. De minister zou hen bezocht hebben en het provincie bestuur heeft hem toen een dossier geleverd met bezwaren die zij hebben tegen de stuwdammen in Tunceli. De minister zou beloofd hebben dit dossier te overhandigen aan de verantwoordelijke instanties.

Volgens een vroegere, hoger geplaatste, functionaris bij de gemeente Tunceli (vertegenwoordiger 1 gemeente Tunceli) hebben regionale overheden weinig invloed binnen Turkije. Alle beslissingen die de gemeenteraad neemt, moeten worden goedgekeurd door de gouverneur van de provincie. Zij verteld in het interview dat zij wel met succes bezwaar hebben ingediend tegen de Pülümür Barajı (anders dan Pülümür HES). De gemeente heeft bij het bezwaar onder andere aangegeven dat de stuwdam zich in een gebied bevindt dat gevoelig is voor aardbevingen. De centrale overheid heeft daarop afgezien van de bouw van de stuwdam. De gemeente Tunceli is tegen de bouw van stuwdammen in de provincie en heeft actief bijgedragen aan het ontstaan van een opinie tegen deze stuwdammen. Er zijn commissies opgericht die dorp na dorp langs zijn gegaan om de nadelen van stuwdammen te vertellen. Volgens Vertegenwoordiger 1 van de gemeente Tunceli zijn deze werkzaamheden zeer effectief geweest. Later zouden de leden van deze commissie gearresteerd zijn en hebben zij in de gevangenis gezeten.

Volgens Vertegenwoordiger 1 van de gemeente Tunceli worden stuwdammen binnen Tunceli op kaarten gepland, zonder dat de lokale condities bekend zijn bij de besluitvormers op centraal niveau.

Zij vertelt in het interview hoe de gemeente Tunceli een gedeelte van het waterreservoir van de Uzunçayır Barajı heeft gevuld met aarde en hier een park gebouwd heeft om zo een bedevaartplaats te beschermen tegen het stijgende water. De verantwoordelijke ministerie besloot hierop een

rechtszaak te openen om dit park te slopen. Na veel commotie over de sloop belde de minister de gemeente op om te vragen wat het park en het gebied voor waarde heeft voor de lokale mensen. Vertegenwoordiger 1 van de gemeente Tunceli zegt hierover het volgende in het interview:

“Vooral de dingen die wij over het geloof vertelden waren onbekend bij veel mensen in Turkije, en was zelfs ook onbekend bij de regering.”

En later vertelt zij het volgende:

“Maar het centrale bestuur bepaalt alles totaal vanuit het centrum zonder de muhtars, gemeenten of provinciale raadleden te raadplegen ... Zelfs zonder hier te komen kijken ... het zijn werkzaamheden die met kaarten gebeuren. Soms zien we plannen die volledig achter een bureau zijn ontworpen, zonder dat iemand gekomen is. In Turkije is dus een dergelijk systeem.”

Uit het voorgaande wordt duidelijk dat er verschillende visies bestaan over de relaties tussen de centrale overheid met decentrale overheden, maatschappelijke organisaties en burgers wat betreft de stuwdamprojecten. Er zijn klachten over de mate van participatie, maar er zijn ook aanwijzingen van invloedsmogelijkheden die decentrale overheden hebben bij de stuwdamprojecten. Wat ook duidelijk naar voren komt is een enorme wantrouwen tegenover de centrale overheid. Er bestaan gedachten dat de centrale overheid deze projecten wilt realiseren met het doel opzettelijk schade toe te brengen aan de provincie of de etnische en culturele samenstelling ervan.

In de hierop volgende paragrafen zal per stuwdamproject bekeken worden op welke wijze de centrale overheid het beleidsproces rond de stuwdam vorm heeft gegeven, de wijze waarop dit proces wordt gepercipieerd door decentrale overheden en de mate van steun voor het gekozen beleid.

7.2 Uzunçayır Barajı (Tunceli)

In het interview geeft Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli aan dat de bouw van de stuwdam in de jaren '90 begon en dat de gemeente toen een ander bestuur had. Hij geeft aan dat er toen een zware oorlog aan de gang was en dat de gemeente toen in dienst stond van de centrale overheid. De reden van de oorlog was het Koerdische vraagstuk. Dorpen werden in die tijd ontruimd en elke dag vielen er doden.

In de jaren '90, waarin sprake was van een gewapende conflict durfde de centrale overheid geen oppositie of tegenspraak. De oppositie tegenover de stuwdammen was daardoor gering en mensen durfden geen tegengeluiden te laten horen. Tegengeluiden werden met de harde hand neergeslagen en de overheid zou gebruik hebben gemaakt van foltering.

Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli omschrijft die periode als volgt:

“ [Er werden] gerechtelijke onderzoeken naar ons gestart als wij een geluid maakten tegen de stuwdammen. Door de enorme druk die de staat voerde op het volk zagen wij ook weinig mensen naast ons in onze strijd tegen de stuwdammen. We zagen geen grote massa naast ons, want er heerste een angst. De hoofden van mensen waren gevuld met angst. De overheid maakte gebruik van foltering, van geweld en van druk. Door deze druk toonden mensen een zeer geringe weerstand. De weerstand was niet zo sterk als nu.”

Volgens Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli was er dus geen sprake van een centrale overheid die burgers of de gemeente betrok bij het vormgeven van het beleid rondom de Uzunçayır

stuwdam. Sterker nog, elk tegengeluid werd gesmoord en hierbij werd door de overheid gebruik gemaakt van geweld, arrestaties en foltering.

Omdat de gemeente van toen onder druk stond van de centrale overheid, is het niet duidelijk in hoeverre zij de stuwdammen steunden. Ze hebben volgens Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli een positie gehad die in lijn was met de centrale overheid. Het ontbreken van tegengeluiden vanuit de gemeente kan echter niet gezien worden als een instemming met het beleid, omdat de gemeente door de onderdrukkende houding van de centrale overheid moeilijk een tegengeluid zou kunnen laten horen.

De huidige gemeente Tunceli, die nu natuurlijk wel een andere samenstelling heeft, is in ieder geval wel tegen de Uzunçayır stuwdam volgens Vertegenwoordiger 2. Ook een zeer groot deel van de bevolking zou nu tegen de Uzunçayır stuwdam zijn, dit zou onder andere blijken uit massademonstraties waaraan tienduizenden mensen deelnamen.

Bij het interview gaf Vertegenwoordiger 2 op de vraag of zij in de latere fasen van dit project betrokken zijn geweest door de centrale overheid, toen andere regeringen aan de macht waren en de oorlog in hevigheid was afgenomen, het volgende antwoord.

“De planning van de stuwdam gebeurt met de beslissingen vanuit de centrale overheid. Ondanks al onze bezwaren, ondanks ons verzet doen zij wat ze zelf willen. Hier wordt nooit om de gedachten of het advies van het volk gevraagd. Ondanks dat dit onze stad is, worden onze gedachten en voorstellen niet gewaardeerd”.

De vertegenwoordiger van de Dersim afdeling van de mensenrechtenorganisatie IHD, ondersteund de bevindingen van Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli over de Uzunçayır stuwdam. Hij vertelt in het interview het volgende:

“Omdat vooral bij het aanleggen van de fundering van de Uzunçayır stuwdam in 1994 de mensen door de hevige oorlogsperiode uit hun woonplaatsen waren verdreven ... hebben mensen toen geen hevig protest kunnen leveren. Zowel de mensen die in dit gebied wonen, als ook de organisaties hebben niet veel gedaan.”

De provinciale raadslid zegt het volgende over de Uzunçayır stuwdam, over hoe dit beleidsproces eruit gezien heeft en wat volgens hem het doel van de stuwdammen in de provincie zijn:

“Zowel als individu, als ook als partij zien wij de stuwdammen als een vervolg op de massamoord van 1937-38. Daarom zijn wij tegen de HES die hier, bij de Zwarte Zee of in de provincie, in dit gebied worden gebouwd. Dus wij zien de HES hier niet als een investering of iets waarmee ze elektriciteit willen opwekken, maar als onderdeel van een strategie. Als individu en ook als partij zien we dit als iets strategisch. Dus als we nu naar de provincie kijken, zien we de Uzunçayır stuwdam. In '93 – '94 werd begonnen aan de bouw. Die tijden waren zeer donkere tijden. Laat staan een protest, het naast elkaar lopen van twee of drie personen was een misdaad. Je werd als een potentieel misdadiger gezien”.

Ook de provinciale raadslid ondersteunt de situatiebeschrijving van Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli over het beleidsproces rond de bouw van de Uzunçayır stuwdam. Laat staan het betrekken van andere actoren bij het beleidsvormingsproces, het uitten van een tegengeluid of van ongenoegen werd niet geaccepteerd door de centrale overheid.

Daarnaast gelooft de provinciale raadslid dat het doel van de stuwdammen in de regio hetzelfde is als de massamoord in Dersim van 1937 – 1938. Er is dus ook een wantrouwen in de bedoelingen van de overheid wat betreft het stuwdammenbeleid in de provincie Tunceli.

We kunnen dus concluderen dat de centrale overheid de gemeente Tunceli niet betrokken heeft bij het besluitvormingsproces rond de bouw van de Uzunçayır stuwdam.

Verder geeft Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli in het interview aan dat hij ook in het algemeen tegen stuwdammen is. Hij geeft aan dat stuwdammen een bedreiging vormen voor de natuur, maar ook een directe bedreiging zijn voor culturen. Hij geeft verder aan dat stuwdammen niet passen bij hun religie en cultuur, hij zegt het volgende hierover:

“Een ander iets is dat de wateren in onze valleien heilig zijn in ons Koerdische Kizilbas geloof. De zon is voor ons heilig, de natuur is voor ons heilig, de bossen zijn voor ons heilig. De vissen die in dat water leven zijn voor ons heilig. De berggeiten zijn voor ons heilig. Wij leven in vrede met de natuur. Dit is onze filosofie. Dus met de natuur ... we leven op een vreedzame wijze met de natuur. We houden ons ecologisch beleid op de voorgrond. De reden voor onze sterke afkeer is omdat wij de verstoring van onze ecologie, de vernietiging van onze natuur als een aanval op ons geloof zien.”

Er is dus weinig culturele draagvlak voor het beleid.

Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli geeft aan dat zij al jaren strijd voerden tegen de wijze waarop de centrale overheid haar beleid rondom de Uzunçayır Stuwdam gevormd heeft. Om deel uit te kunnen maken van het proces hebben zij (in de latere fasen van het project) ook protesten gevoerd. Hij omschrijft de wijze van beleidsvorming als een “centralistisch bureaucratische wijze”. Er is bij dit project dus ook geen procedureel draagvlak voor het beleid.

Inhoudelijk is de gemeente het ook niet eens met het beleid volgens Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli. De Uzunçayır stuwdam had niet gebouwd moeten worden volgens hem. Dit project heeft schade toegebracht aan de natuur en het lokale klimaat.

In tabel vorm kunnen de onderzochte variabelen dus als volgt worden weergegeven:

Tabel 13: Participatie & draagvlak gemeente bij Uzunçayır Barajı

Participatie	Gemeente is niet betrokken bij besluitvorming, tegengeluiden werden lange tijd zelfs niet getolereerd en de oppositie werd onderdrukt.
Cultureel draagvlak	Stuwdammen zouden in strijd zijn met het Alevitisme (Kizilbas geloof).
Procedureel draagvlak	De wijze van besluitvorming wordt niet gesteund door de gemeente.
Inhoudelijk draagvlak	Het besluit om de stuwdam te bouwen en de uiteindelijke bouw ervan zijn verkeerd volgens de gemeente.

7.3 Hakis HES (Nazımiye)

De vertegenwoordiger van de gemeente Nazımiye geeft aan dat de gemeente op geen enkele wijze betrokken is geweest bij het beleidsproces rondom de bouw van de Hakis stuwdam. Hij geeft in het interview het volgende aan:

“Helemaal niet. Er is absoluut niet naar onze mening gevraagd dus. Noch van de maatschappelijke organisaties, noch van de gemeente. Voor zover ik het weet is zelfs van de districts-gouverneur geen dergelijke informatie gevraagd. Als zijn mening is gevraagd, dan weten wij dat niet. Maar wanneer wij het hun vroeger, zeiden ze dat er geen informatie van hun gevraagd werd. Voor zover ik het weet is van niemand dergelijke informatie gevraagd. En al helemaal aan de gemeente Nazımiye is niet gevraagd naar kennis of een mening.”

“Op de een of andere manier probeert zij de natuur en cultuur te vernietigen. Volgens mij zijn noch de maatschappelijke organisaties, noch de gemeenten, noch iemand anders om informatie of hun mening gevraagd. Het is dus een besluit die de regering in zijn eentje nam. Het is een besluit dat aan niemand uit deze regio is gevraagd.”

De vertegenwoordiger van de gemeente Nazımiye geeft verder aan dat het beleidsproces centralistisch is geweest en dat de verantwoordelijken bij de centrale overheid de oren gesloten hebben. Het zou een besluit zijn dat zij alleen hebben genomen. De gemeente zou doormiddel van protesten alsnog geprobeerd hebben om een geluid te laten horen.

De vertegenwoordiger van de gemeente Nazımiye geeft aan dat hij het beleid rond de bouw van de Hakis stuwdam op geen enkele wijze steunt. Hij heeft ook wantrouwen in de centrale overheid. Hij verdenkt de centrale overheid ervan dat zij dit project willen realiseren om Dersim en de lokale cultuur in dit gebied te schaden. Dit wantrouwen legt hij in het interview als volgt uit:

“De kijkwijze van de regering naar dit gebied is nu eenmaal bekend. Dus, wij kennen het. Erdogan heeft een kaart laten tekenen. Op deze kaart is Tunceli weggelaten. Op de een of andere wijze willen ze Tunceli doen verdwijnen, de verbinding tussen de districten verbreken. Denkt u even na, als ze dus in de Pülümür vallei, bij Hakis die HES en stuwdammen gaan bouwen dan zal er geen verbinding meer zijn tussen Pülümür en Tunceli. Als in de Munzur vallei dit gebouwd wordt, zal de verbinding met Ovacık ook verbroken worden. Op deze manier proberen ze de natuur te vernietigen. Dus dat is hun doel”

De vertegenwoordiger van de gemeente Nazımiye geeft ook aan tegen stuwdammen in het algemeen te zijn. Stuwdamman zouden namelijk grote schade leveren aan de natuur. Ook zouden zij de lokale culturen en religies in gevaar brengen. Dus hij is niet alleen een tegenstander van dit specifieke project, maar hij is tegen stuwdammen in het algemeen. Het niet steunen van het beleid rondom de bouw van de Hakis stuwdam kan ook mede het gevolg hiervan zijn. Hij zegt het volgende hierover:

“Nou, als u het mij vraagt, ik wil dat nergens in Turkije een stuwdam wordt gebouwd. Want stuwdammen maken de plaatselijke schoonheid, de plaatselijke religie, de plaatselijke cultuur kapot. Stuwmeren nemen na verloop van tijd de vorm van een woestijn aan, het wordt een woestijn. Daarom ben ik tegen stuwdammen waar dan ook in Turkije, of zelfs heel de wereld.”

Wat opvalt, is weer het grote wantrouwen dat heerst bij de gemeente in de motieven van de centrale overheid bij de bouw van stuwdammen. De vertegenwoordiger van de gemeente Nazımiye ziet de bouw van de Hakis stuwdam als onderdeel van een politiek om de afwijkende cultuur van

Dersim te vernietigen. Dat de centrale overheid de lokale bevolking buiten het beleidsvormingsproces houdt, versterkt mogelijk het wantrouwen in de bedoelingen van de centrale overheid.

In tabel vorm kunnen de onderzochte variabelen als volgt worden weergegeven:

Tabel 14: Participatie & draagvlak gemeente bij Hakis HES

Participatie	De gemeente zou op geen enkele wijze betrokken zijn bij de vormgeving van het beleid.
Cultureel draagvlak	De vertegenwoordiger geeft aan tegen stuwdammen in het algemeen te zijn. Zij zouden een dreiging vormen voor de cultuur.
Procedureel draagvlak	De centrale overheid zou het besluit alleen hebben genomen. De gemeente zou pogingen ondernomen hebben om dit te veranderen. Maar de verantwoordelijken bij de centrale overheid zouden hen negeren. Er zijn protesten geweest hiertegen. Procedureel draagvlak ontbreekt.
Inhoudelijk draagvlak	Het besluit om de Hakis stuwdam te bouwen is een onjuiste besluit volgens de gemeente. Voor dit besluit bestaat geen steun.

7.4 İnköy HES (Hozat)

De vertegenwoordiger van de gemeente Hozat geeft aan dat er een vergadering is georganiseerd voor de İnköy HES. Hij geeft aan de details hiervan niet te herinneren en zegt dat de vroegere burgemeester zich bezighield met dit vraagstuk.

Aan deze vergadering werd niet deelgenomen uit protest. De vergadering had als doel het informeren van verschillende partijen, waaronder ook burgers. Zowel de burgemeester als de burgers hebben niet deelgenomen aan de vergadering. De burgemeester is daar langs geweest om aan te geven dat zij tegen de stuwdammen zijn. Er waren ook rapporteurs aanwezig om de verschillende meningen te rapporteren. Het was niet duidelijk wat er met de resultaten van de vergadering gedaan zou worden. Omdat niemand deelnam aan de vergadering, ontbreekt deze fase in het beleidsproces.

De vertegenwoordiger van de gemeente Hozat geeft aan dat zij als gemeente tegen stuwdammen in het algemeen zijn en daardoor tegen de bouw ervan zijn. Verder geeft hij aan dat de overheid niet daadwerkelijk geïnteresseerd is in hun gedachten.

Alhoewel de vertegenwoordiger van de gemeente Hozat de details van de vergadering en de boycot hiervan niet kent, is het boycotten van CED-vergaderingen een tactiek dat gebruikt wordt in de provincie Tunceli bij (stuwdam)projecten.

Vertegenwoordiger 1 van de gemeente Tunceli heeft dit in een eerdere interview ook beschreven en uitgelegd. Volgens wettelijke regelingen zouden bij projecten van een bepaalde omvang CED-rapporten opgesteld moeten worden. In CED-rapporten worden de effecten van deze projecten op het milieu en betrokken actoren bepaald. Vergaderingen met burgers en betrokken actoren vormen

een onderdeel van dit proces, maar het is niet duidelijk hoe deze vergaderingen een invloed hebben op de uiteindelijke besluiten.

Onder de tegenstanders van de stuwdammen in de provincie Tunceli, waaronder ook Vertegenwoordiger 1 van de gemeente Tunceli, heerst de gedachte dat deze vergaderingen geen effect hebben op het uiteindelijke besluit, maar dat zij misbruikt worden om de legitimiteit van het beleidsproces te vergroten. Daarom hebben de tegenstanders van de stuwdammen in de provincie Tunceli besloten om CED-vergaderingen te boycotten, zodat deze fase binnen de procedure onvoltooid blijft en het CED-rapport niet voltooid kan worden. De CED-rapporten zijn vaak een vereiste voor het bouwen van een stuwdam. De centrale overheid heeft echter bij een groot aantal stuwdamprojecten in de provincie Tunceli geen CED-procedure gestart. Er zijn volgens Vertegenwoordiger 1 van de gemeente Tunceli dan ook een groot aantal rechtszaken geopend tegen stuwdamprojecten, omdat er geen CED-procedure is gestart.

Door het wantrouwen dat heerst bij de gemeente Hozat tegen de centrale overheid, heeft de gemeente er dus uiteindelijk voor gekozen om niet deel te nemen aan de vergaderingen en de weg van het verzet te kiezen. Dit verzet zou succesvol zijn volgens de vertegenwoordiger van de gemeente Hozat, hij zegt het volgende hierover:

“Of we geloven of het een effect heeft gehad? Tuurlijk. Als er tot nu toe geen vooruitgang ... blijkbaar als er tot nu toe geen vooruitgang is. Dus de tegengeluiden hebben een effect gehad. Anders zouden zij in één dag komen, beginnen met de bouw en daarna weggaan. Dus ze zouden de voorbereidingen binnen één jaar voltooid hebben.”

“Altijd levert verzet een voordeel. Als je zwijgt, zal de beurt aan jou komen in de toekomst. Zolang je geen verzet toont, zullen ze dat zeker doen.”

Het niet geloven in het nut van deelname aan de CED-vergaderingen wordt mogelijk ook gevoed door wantrouwen in de doelen van de centrale overheid. De vertegenwoordiger van de gemeente Hozat omschrijft dit doel als volgt:

“Dit is niet een werkzaamheid voor de korte termijn. Zij doen iets voor op de zeer lange termijn. Eerst gaan ze mensen dwingen om te emigreren, ze gaan het ontdoen van mensen. Elke keer gaan ze met een nieuw project komen. Na de HES zullen ze met andere projecten komen.

Niemand laat Dersim met rust. Ze moeten per se iets doen. Ze spelen altijd een spelletje. Als we naar de geschiedenis kijken, is het ook zo. Als we naar de toekomst kijken, is dat ook wat we zien.”

Zoals een groot gedeelte van de functionarissen die geïnterviewd zijn bij dit onderzoek, geeft de vertegenwoordiger van de gemeente Hozat ook aan dat de centrale overheid een doel heeft om Tunceli te ontdoen van de inwoners die hier leven. Wanneer men gelooft dat de centrale overheid een dergelijk doel heeft, is het voor diegenen ook logisch om te denken dat CED-vergaderingen of gesprekken de centrale overheid er niet van kunnen weerhouden om dit soort projecten te stoppen. De centrale overheid zal immers (volgens deze gedachte-lijn) niet degenen die zij wil weghalen uit hun leefomgeving, om hen gemakkelijker te kunnen assimileren, op een zinvolle wijze betrekken bij dit project.

Door de vermeende achterliggende doelen van de stuwdammen, waar het gemeente bestuur van Hozat in gelooft en door de schade die de natuur zal oplopen als gevolg van deze stuwdammen geeft De vertegenwoordiger van de gemeente Hozat aan tegen İnköy HES te zijn. Hij geeft ook aan dat zij

als gemeente tegen stuwdammen in het algemeen zijn, vanwege de nadelige gevolgen die zij hebben.

In tabel vorm kunnen de onderzochte variabelen als volgt worden weergegeven:

Tabel 15: Participatie & draagvlak gemeente bij İnköy HES

Participatie	De burgemeester van Hozat is uitgenodigd voor een vergadering, maar heeft uit protest niet deelgenomen.
Cultureel draagvlak	Er is een algemeen geldende afkeer tegen stuwdammen. De stuwdam wordt als gevaar voor de lokale cultuur gezien. Er is cultureel gezien geen steun.
Procedureel draagvlak	Er is weinig vertrouwen in de wijze waarop de centrale overheid besluiten neemt. Er is weinig steun voor het proces, omdat gedacht wordt dat de gedachten van de gemeente uiteindelijk niet van belang gevonden worden door de centrale overheid.
Inhoudelijk draagvlak	De bouw van de İnköy stuwdam wordt niet gesteund. Het besluit om een dergelijke stuwdam te bouwen krijgt dus ook geen steun. Er is geen sprake van inhoudelijke steun.

7.5 Tatar Barajı (Mazgirt / Akpazar)

De vertegenwoordiger van de gemeente Akpazar verteld dat het huidige gemeente bestuur tegen de bouw van de Tatar stuwdam is. Een aantal redenen voor hun houding tegen de stuwdammen zijn de effecten op het milieu, de culturele schade als gevolg van stuwdammen en het veranderen van het klimaat. Hij geeft verder aan dat de lokale bevolking weinig betrokken is geweest bij de Tatar stuwdam en dat er weinig verzet tegen is geweest. Hierdoor zou de centrale overheid de kans hebben gekregen om dit project te realiseren. Pas nadat de Tatar stuwdam voltooid zou zijn, zouden de burgers hun onvrede hebben geuit. Het protest op dat moment zou het echter al te laat geweest zijn volgens de vertegenwoordiger van de gemeente Akpazar.

Op de vraag of de centrale overheid om advies heeft gevraagd bij de gemeente Akpazar voor de Tatar stuwdam geeft hij het volgende antwoord:

“Wanneer is dat gezien. Tot nu toe waren gemeenten altijd binnen het vaarwater van de regering. Sinds kort zijn er gemeenten die, het is ongeveer een periode van 15 jaar, dat sommige gemeenten democratisch zijn geworden. Gemeenten die samen met het volk regeren ... Maar dit zijn er heel weinig ... maar natuurlijk kijken ze op een andere wijze naar dit soort zeldzame gemeenten. Op economische wijze worden wij zwaar onder druk gezet. Het bestuur wordt echt onder druk gezet. Omdat wij een kleine bevolking hebben, waardoor wij weinig geld krijgen, hebben wij het ook erg moeilijk om zorg te dragen aan onze bevolking. We komen moeilijkheden en problemen tegen. Dus de centrale overheid is niet gewend aan het vragen van advies aan gemeenten bij de bouw van stuwdammen.”

Hij geeft dus aan dat de centrale overheid geen raad heeft gevraagd aan de gemeente bij dit project. Hij geeft tegelijk ook aan dat zij een gemeente zijn die oppositie voert tegen de regering en dat zij hierdoor juist “zwaar onder druk” worden gezet.

De vertegenwoordiger van de gemeente Mazgirt geeft aan in het algemeen tegen stuwdammen te zijn. Deze positie wordt ten dele bepaald door de ideologie van het huidige bestuur van de gemeente Mazgirt. Hij zegt het volgende hierover:

“Wij geloven dat alle stuwdammen die zich in het bijzonder in Dersim bevinden de ecologie verstoren en tegelijk geen voordelen opleveren voor onze provincie Dersim of de districten. En daarom zijn wij tegen. De stuwdammen dienen alleen de kapitaal bezittende klasse. We willen het dus niet.”

De vertegenwoordiger van de gemeente Mazgirt geeft verder aan dat zij op geen enkele wijze betrokken zijn door de centrale overheid bij het beleidsvormingsproces rondom de Tatar stuwdam. Hij zegt het volgende hierover:

“Laat het de centrale overheden, of centrale machthebbers zijn, zij hebben tot nu toe nooit het volk van Dersim of de ingenieurs en ambtenaren die hier over gaan, geraadpleegd en hebben alleen hun eigen gedachten gewaardeerd. Ze hebben van boven af ervoor gezorgd dat ondernemers die hun aanhanger zijn, met de waterbronnen hier geld kunnen verdienen. Op geen enkele wijze is naar onze mening gevraagd of naar de mening van organisaties die verbonden zijn aan Milieu en Stedenbouw ... Een dergelijke situatie bestaat dus niet. Zelfs als de CED rapporten negatief zijn, blijven ze doorgaan met de bouw van stuwdammen door hun bevoegdheden te verbreden. Dit geldt niet alleen bij de Tatar stuwdam, bij alle stuwdammen hebben ze een vergelijkbare houding.”

Verder geeft ook de vertegenwoordiger van de gemeente Mazgirt aan dat de stuwdammen binnen Tunceli een onderdeel zijn van een politiek om dit gebied te ontdoen van de oorspronkelijke bewoners. Hij zegt het volgende hierover:

“Dit is een politieke benadering om dit gebied van mensen te ontdoen, door de grond van mensen af te pakken. Het is niet energie opwekking hier.”

Het geloof van de gemeente bestuurders in de achterliggende doelen die de Tatar stuwdam heeft, namelijk het etnisch zuiveren van een regio, maken het niet verwonderlijk dat zij tegen de bouw van de Tatar stuwdam is. De vertegenwoordiger van de gemeente Mazgirt geeft verder aan dat bijna alle inwoners van Mazgirt tegen de Tatar stuwdam zijn.

In tabel vorm kunnen de onderzochte variabelen als volgt worden weergegeven:

Tabel 16: Participatie & draagvlak gemeenten bij Tatar Barajı

Participatie	Beide vertegenwoordigers van de gemeenten geven aan niet betrokken te zijn geweest bij het project.
Cultureel draagvlak	Het bestuur van de gemeente Mazgirt steunt stuwdammen niet, omdat alleen de kapitaal bezitters voordelen hiervan zouden ondervinden. De socialistische waarden bieden geen draagvlak voor de stuwdammen.
Procedureel draagvlak	Beide functionarissen steunen het beleidsproces niet. Beiden geloven dat de houding van de overheid bij het beleidsproces gebaseerd is op vijandigheid.
Inhoudelijk draagvlak	Beide functionarissen zijn tegen de bouw van de Tatar stuwdam.

7.6 Pülümür HES (Pülümür)

De vertegenwoordiger van de gemeente Pülümür geeft aan dat hij tegen stuwdammen in het algemeen is. Hij zegt dat hij hierbij spreekt namens de districtsafdeling, de gemeenteraadsleden en provinciale raadsleden van zijn politieke partij. Zij hebben ook afgesproken dat zij er alles aan zullen doen om de stuwdammen in Tunceli te stoppen. Als voornaamste reden waarom hij tegen de stuwdammen is, noemt hij de invloed van de stuwdammen op het klimaat in Tunceli. Net als alle andere stuwdammen zou hij ook tegen Pülümür HES zijn. Op geen enkele wijze wilt hij dat deze stuwdam gebouwd wordt.

Hij onderkent echter ook dat Turkije een grote behoefte zou hebben aan energie. Hij geeft aan dat er idëeen zouden heersen dat de stuwdammen in Tunceli andere doelen hebben dan energie opwekking, maar hij gelooft zelf wel dat energieopwekking een belangrijke doel is van deze stuwdammen.

Verder geeft de vertegenwoordiger van de gemeente Pülümür aan dat hij en zijn gemeente tegen stuwdammen in het algemeen zijn. Ook geeft hij aan dat dit in het algemeen meer geldt voor de inwoners van de provincie Tunceli dan andere plaatsen en dat de inwoners zich meer betrokken voelen bij dit vraagstuk. Dit kan een invloed hebben op de uiteindelijke houding van de gemeente tegen de Pülümür HES.

De vertegenwoordiger van de gemeente Pülümür geeft aan dat zij niet door de centrale overheid betrokken zijn bij het beleidvormingsproces bij de Pülümür HES, maar er zouden wel gesprekken zijn geweest met de verantwoordelijke bedrijven. Hij geeft ook aan dat dit vraagstuk buiten hun bevoegdheden als gemeente valt en dat de centrale overheid hen daarom ook niet hoeft te betrekken bij het beleidsproces rondom de bouw van Pülümür HES. Volgens de functionaris wordt de gemeente geïnformeerd over het project en wordt de gemeente wel gevraagd op welke wijze de infrastructuur van de gemeente geschaad worden, de oplossingen voor deze problemen zouden pas gezocht worden na de voltooiing van het project.

Hij geeft aan dat zij doormiddel van protesten invloed proberen uit te oefenen en gelooft dat deze protesten ook een invloed hebben op het beleid. Hij zegt het volgende hierover:

“Absoluut. De vertegenwoordigers van de centrale overheid hier zullen tenslotte ... zij willen tenslotte ook niet tegen het volk ingaan bij een dergelijk wijdverspreide eensgezindheid. Dus het zal effect hebben en tot veranderingen leiden volgens mij. Een juiste houding zal het uiteindelijke resultaat beïnvloeden volgens mij.”

De vertegenwoordiger van de gemeente Pülümür geeft ook aan dat de houding van de overheid een verandering begint te vertonen als gevolg van de algemeen aanwezige ontevredenheid over het stuwdammenbeleid in Tunceli. Hij zegt het volgende hierover:

“Ik geloof dat ze niet zo’n vrije spel hebben als in de beginperioden. Ik geloof dat dat zeker zo is.”

Hij geeft hierbij ook aan dat in de aangrenzende provincie Erzincan een groot aantal stuwdammen al gebouwd is. Volgens hem komt dit door de grotere betrokkenheid van de burgers van Tunceli rondom dit vraagstuk dan in Erzincan. Hij zegt verder het volgende over de effecten van het verzet tegen de stuwdammen:

“Er is daar een proces wat steeds stopt en opnieuw begint. Dat komt door de reacties van het volk, of laten we zeggen de betrokkenheid ervan.”

De vertegenwoordiger van de gemeente Pülümür is dus tegen de bouw van de Pülümür HES en geeft aan dat de gemeente Pülümür niet betrokken is geweest door de centrale overheid bij het beleidsproces rond de stuwdam, maar dat zij wel geïnformeerd zijn. Hij accepteert dat dit project buiten de bevoegdheden valt van de gemeente en geeft niet aan dat dit zou moeten veranderen. Wat hij wel belangrijk vindt, is dat de Pülümür HES niet gebouwd wordt.

In tabel vorm kunnen de onderzochte variabelen als volgt worden weergegeven:

Tabel 17: Participatie & draagvlak gemeente bij Pülümür HES

Participatie	De gemeente is geïnformeerd door de centrale overheid over het project. Dit kan als een lage vorm van participatie worden gezien.
Cultureel draagvlak	De gemeente zou tegen stuwdammen in het algemeen zijn. Binnen de provincie zou een grotere tegenstand tegen stuwdammen bestaan dan binnen andere provincies.
Procedureel draagvlak	De vertegenwoordiger geeft aan dat dit beleidsvraagstuk buiten de bevoegdheden van de gemeente valt en dat de centrale overheid hen daarom ook niet hoeft te betrekken. Er is een onverschilligheid wat betreft de wijze waarop de centrale overheid vorm heeft gegeven aan het beleid. Dus er is sprake een geringe vorm van procedureel draagvlak.
Inhoudelijk draagvlak	De vertegenwoordiger is tegen het besluit om Pülümür HES te bouwen.

7.7 Konaktepe Barajı (Ovacık)

De Konaktepe stuwdam is door de rechtbank gestopt. Maar de vertegenwoordiger van de gemeente Ovacık vermeldt dat dit niet betekent dat de Konaktepe stuwdam niet gebouwd gaat worden. Want de stuwdammen in de Munzur vallei waren eerder al gestopt, maar zijn vervolgens opnieuw als nieuwe project door de centrale overheid op de agenda gekomen. Hij geeft verder in het interview aan tegen de bouw van de Konaktepe stuwdam te zijn.

Hij geeft verder aan dat stuwdammen niet bij de socialistische ideologie van het huidige gemeente bestuur passen. Hij geeft aan dat het gemeente bestuur gelooft dat de leefomgeving van mensen even veel recht op een bestaan heeft als de mensen zelf.

De vertegenwoordiger van de gemeente Ovacık geeft aan dat zij niet betrokken zijn geweest door de centrale overheid bij het beleidsproces rond de Konaktepe stuwdam, maar dat zij via het recht wel invloed hebben kunnen uitoefenen. Hij geeft hierbij echter aan dat de wetten veranderd kunnen worden door degenen die de wetten gemaakt hebben. Hun strijd tegen de stuwdammen zou daarom ook op de weerkracht van het volk steunen. Hij beschrijft de wijze waarop het beleidsproces heeft plaatsgevonden als volgt:

“Het ligt zo, wanneer zij in Turkije een werkzaamheid willen doen wat betreft energie, nemen zij van niemand advies. Je ziet opeens dat het er is. Wanneer het in de bouwfase is, dan begin je het pas te horen. Je hebt helemaal geen recht om in te grijpen.”

Op de vraag of zij over de nadelen van de stuwdammen contact opgenomen hebben met de centrale overheid, geeft de functionaris het volgende antwoord:

“Zij zijn minstens zo slim als wij. Zij zijn slimmer dan wij.” ...

“Ze zien in dat dit slecht is.” ...

“Daarom hoeven wij hen niets te vertellen. Zij weten dit heel goed. Als iemand een stuwdam maakt weet hij dat die stuwdam schade levert aan die regio, aan de omgeving, aan de mensen en dieren. Daarom hoeven wij hen niet veel te vertellen. Juist zij zullen proberen degenen tegenover zich te overtuigen, want zij zullen wanneer zij dit maken sommige mensen uit het volk naast zich willen hebben. De muhtars en zo voort. Wij willen hun organiseren.”

De vertegenwoordiger van de gemeente Ovacık geeft aan dat hij gelooft dat de stuwdamprojecten als doel hebben om Tunceli te vernietigen. Hij geeft aan dat zelfs als dit niet het doel is, de stuwdamprojecten uiteindelijk hiertoe gaan leiden.

Verder geeft hij aan dat zij er alles aan zullen doen om de Konaktepe stuwdam niet te laten bouwen. In het interview zegt hij het volgende hierover:

“Ze zullen het niet kunnen doen. Nu al zeggen wat voor iets we daartegen gaan organiseren is niet juist. Maar als de actualiteit zich aan doet, dan moet men naar de reactie kijken. Als we vanaf het heden kijken, zijn wij nog steeds boos. Als het tegelijk is met onze boosheid, dan zullen wij harder worden. We gaan het niet toestaan, ik wil dat u dat zo weet. We gaan het niet toestaan. Zo lang onze kracht voldoende is, zullen wij het niet toestaan. Maar als onze kracht niet voldoende blijkt, dan is er ook niets te doen. Als ze ons doden en ergens gooien, dan kunnen wij niets meer doen. Maar dat laten wij niet doen, laat ik dat zeggen. Tegen het volk in zullen ze niets kunnen doen.”

In tabel vorm kunnen de onderzochte variabelen als volgt worden weergegeven:

Tabel 18: Participatie & draagvlak gemeente bij Konaktepe Baraji

Participatie	De gemeente zou niet door de centrale overheid betrokken zijn bij de beleidsvorming. Ze zouden bovendien niet tijdig geïnformeerd worden. Er is dus wel sprake van een beperkte mate van informeren vanuit de centrale overheid, maar pas wanneer de bouw begint.
Cultureel draagvlak	Stuwdammen in het algemeen zouden niet passen bij de (socialistische) waarden van de gemeentebestuurders. Er is dus geen cultureel draagvlak.
Procedureel draagvlak	De wijze van besluitvorming wordt niet gesteund.
Inhoudelijk draagvlak	De Konaktepe stuwdam zou niet gebouwd moeten worden, er is geen inhoudelijk draagvlak voor het beleid. De gemeente zou er alles aan doen om dit te stoppen.

7.8 Deelconclusie

We kunnen concluderen dat de twee belangrijkste politieke partijen binnen de provincie Tunceli, namelijk de CHP en de DBP, tegen de bouw van stuwdammen in de provincie zijn. De vertegenwoordigers van de twee partijen geven bovendien aan dat zij tegen de bouw van stuwdammen in het algemeen zijn, omdat de voordelen van de stuwdammen niet op zouden wegen tegen de nadelen van de stuwdammen. Ook geven beide partijen aan dat er alternatieven bestaan voor het opwekken van energie, die bovendien beter zouden zijn.

Zowel de CHP als ook de DBP geven verder aan dat de huidige regering het land zou besturen zonder de oppositiepartijen te betrekken. Dit zou een algemeen geldende wijze van bestuur zijn, die van toepassing is op verschillende beleidsterreinen. Ook bij het stuwdammenbeleid in Tunceli zou sprake zijn van een dergelijke centralistische bestuursvorm.

Zowel de vertegenwoordiger van de CHP als de vertegenwoordiger van de DBP geven verder aan dat de regering niet gelukkig is met de huidige bevolkingssamenstelling en cultuur van de provincie Tunceli. Zij zien de stuwdamprojecten dan ook als onderdeel van een politiek om de huidige bevolking te dwingen tot emigratie. Waarmee de huidige bevolkingssamenstelling of cultuur in Tunceli veranderd kan worden. Beide vertegenwoordigers wantrouwen de Turkse regering.

De vertegenwoordiger van de regeringspartij AKP geeft aan dat stuwdammen een noodzakelijkheid zijn en steunt de bouw van stuwdammen in de provincie Tunceli. Hij geeft aan dat de bevolking verkeerd is geïnformeerd over de stuwdammen. De stuwdammen zouden gebouwd moeten worden en de bevolking zou hierbij overtuigd moeten worden volgens de vertegenwoordiger van de AKP.

Verder geeft de vertegenwoordiger van de AKP aan dat het beleidsproces rondom de stuwdammen democratischer is geworden. Er zouden nu wettelijke verplichtingen zijn om betrokken actoren deel te laten nemen aan het beleidsproces rond stuwdammen. De CED-procedure zou ten tijde van de

AKP ingevoerd zijn. Volgens de vertegenwoordiger zouden de oppositiepartijen geen alternatieven voorstellen om het energievraagstuk op te lossen.

Uit de interviews met decentrale overheden bleek dat er verschillen waren in wijze waarop de centrale overheid deze actoren betrok bij het beleidsproces.

Bij de bouw van de Uzunçayır stuwdam, in de jaren 90, sloeg de centrale overheid elk protest met de harde hand neer. Tegenstanders van de stuwdamprojecten werden gearresteerd en er werd fysiek geweld tegen hen gebruikt. Vanwege de dreiging om gearresteerd te worden of te maken te krijgen met fysiek geweld, hielden veel tegenstanders van de stuwdamprojecten zich noodgedwongen stil. De toenmalige gemeente Tunceli zou de stuwdammen niet geprobeerd hebben te stoppen, maar dit kan niet als de aanwezigheid van draagvlak vanuit de gemeente worden omschreven. Vanwege de intolerantie van de centrale overheid tegen oppositiegeluiden, heeft de gemeente namelijk niet voldoende mogelijkheden gehad om openlijk bezwaar te maken tegen de Uzunçayır stuwdam. Volgens Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli kon de stuwdam gebouwd worden door het ontbreken van voldoende verzet hiertegen.

Bij İnköy HES, een geplande hydro-elektriciteitscentrale in het district Hozat, heeft de overheid een vergadering georganiseerd waar de betrokkenen geïnformeerd werden over het project en waar zij in gesprek konden gaan met functionarissen van de centrale overheid. Er heerste echter geen duidelijkheid over wat de besluitnemers zouden doen met tegengeluiden die naar voren zouden komen bij de vergadering. De gemeente Hozat had er weinig vertrouwen in dat hun bezwaren en ideeën tijdens de vergadering daadwerkelijk later meegenomen zouden worden in het proces. De CED-vergadering wordt vooral gezien als een middel om het proces rond de bouw van de stuwdammen te legitimeren. De centrale overheid zou volgens de gemeenten alleen de schijn willen opwekken dat zij naar andere meningen hebben geluisterd. De gemeente Hozat zou tegen de bouw van de İnköy HES zijn en zou ook tegen stuwdammen in het algemeen zijn.

Dat binnen de gemeente Hozat geen draagvlak bestaat voor het beleid, ondanks een poging van de centrale overheid hen deel te laten nemen aan een vergadering, kan dus verklaard worden doordat het gemeentebestuur niet geloofde dat zij op betekenisvolle wijze zouden participeren in het beleidsproces. De georganiseerde vergaderingen werden vooral als instrument van de overheid gezien om het eigen beleid te legitimeren. De vergaderingen werden niet als een proces gezien waarin zij invloed zouden kunnen uitoefenen op het beleid. Uit eerder onderzoek blijkt dat het beleidsproces weinig invloed heeft op draagvlak wanneer actoren van mening zijn dat zij geen invloed hebben op het beleid (Boedeltje et al., 2004)

De gemeente Pülümür zou door de centrale overheid geïnformeerd zijn over de Pülümür HES, dit kan gezien worden als een minimale vorm van participatie volgens de participatie-ladder (Edelenbos, et al., 2006), maar verder heeft de gemeente niet kunnen participeren in het proces.

Bij de Pülümür HES bestaat beperkte procedureel draagvlak (onverschilligheid), de burgemeester geeft aan dat het project buiten de bevoegdheden valt van de gemeente en dat de centrale overheid de gemeente daarom niet hoeft te betrekken bij dit project.

Bij de overige stuwdammen (Hakis HES, Tatar Barajı en Konaktepe Barajı) zou de centrale overheid de gemeenten niet betrokken hebben bij het beleidsproces. De gemeenten hebben wel de mogelijkheid gehad om protesten te organiseren en hebben gebruik gemaakt van dit middel om de projecten te stoppen. Daarnaast werden en worden er rechtszaken geopend tegen de stuwdamprojecten om deze projecten te stoppen. De rechtszaken zijn in sommige gevallen succesvol geweest. Geen enkele gemeente die in het onderzoek opgenomen is, steunt het stuwdamproject binnen het eigen district.

Een groot deel van de vertegenwoordigers van de gemeenten heeft ook aangegeven dat zij geloven dat de centrale overheid de stuwdammen bouwt om de provincie Tunceli te ontdoen van de huidige bevolking. De stuwdamprojecten worden gezien als een vervolg op de massamoorden van 1937 en 1938. De vertegenwoordiger van Pülümür heeft echter aangegeven dat hij gelooft dat energiewinning een daadwerkelijke doel is van de stuwdammen binnen de provincie.

Een opvallend resultaat van dit onderzoek is dat de gemeente Hozat ervoor gekozen heeft om niet deel te nemen aan de CED-vergadering. Het wantrouwen tegenover de centrale overheid speelt een belangrijke rol bij dit besluit. Door de ervaringen van de lokale bevolking met de centrale overheid in het verleden, heerst ook bij de gemeentebestuurders binnen Hozat de gedachte dat de stuwdamprojecten onderdeel zijn van een politiek om de huidige bevolking uit Tunceli te verwijderen. Als gelooft wordt dat de centrale overheid dergelijke plannen heeft, is het niet verwonderlijk dat de bestuurders ook geloven dat de centrale overheid hen niet daadwerkelijk wil betrekken bij het beleidsproces rondom een stuwdam. Om de vergaderingen geen legitimiteit te geven en om het proces te frustreren wordt daarom ook niet deelgenomen aan dit soort vergaderingen.

Bij alle zes casussen is sprake van geen tot minimale mate van participatie en van geen cultureel of inhoudelijk draagvlak. Er bestaat alleen een minimale mate van procedureel draagvlak (onverschilligheid) bij de gemeente Pülümür voor het beleidsproces rondom de Pülümür HES. Omdat er geen casussen gevonden zijn waarbij sprake is van participatie op hoger niveau of waarbij sprake is van voldoende draagvlak, wordt het moeilijk om aan de hand van een vergelijkend onderzoek het verband tussen participatie en de vormen van draagvlak te onderzoeken. Er dient namelijk variatie te zijn om casussen te vergelijken op de scores voor participatie en draagvlak en aan de hand van deze vergelijking een verband te vinden tussen participatie en draagvlak.

Daarom zullen wij bekijken wat de respondenten in de interviews zelf hebben verteld over een mogelijk verband tussen deze variabelen. Het verband tussen participatie en draagvlak wordt dus gezocht in de uitspraken die de respondenten hebben gedaan over een dergelijk verband.

Vertegenwoordiger 1 van de gemeente Tunceli geeft aan dat omdat de besluiten centraal genomen worden rond de stuwdamprojecten, zonder dat ze passen bij de lokale situatie, zij dit beleid proberen tegen te houden. De vertegenwoordiger zegt het volgende hierover:

“In het algemeen zijn deze projecten vanuit het centrum vormgegeven projecten, waarbij de plaats zelf niet bekeken wordt. Daarom is het zo dat de minister er pas aandacht voor krijgt als er, zoals bij ons met Gole Çetu, een grote tegengeluid is en de landelijke media dit oppikt. “Wat is daar gedaan, wat gebeurt er”. Pas nadat er met ons gesproken is hebben zij het begrenst tot dat punt. Omdat veel projecten centraal gemaakt worden kunnen zij totaal niet passend zijn bij de aanwezige lokale situatie. Daarom doen wij, als mensen uit Dersim, wat hiertegen nodig is.”

Ook Vertegenwoordiger 2 van de gemeente Tunceli noemt het niet betrokken worden van de lokale actoren als een reden voor het ongenoegen met het stuwdammenbeleid. Hij zegt het volgende hierover:

“Wij willen het volgende van de centrale overheid: Als hier een project wordt gerealiseerd, moeten de voorstellen en gedachten van de bevolking als leidraad genomen worden. Een project waar het volk op tegen is, zou nooit gerealiseerd moeten worden.”

Ook de vertegenwoordiger van de gemeente Akpazar wil dat de gemeenten meer bevoegdheden krijgen en noemt dit als een oplossing voor de huidige problemen die spelen rondom het besluitvormingsproces bij de stuwdammen. Hij zegt het volgende hierover:

“Zoals u weet is het centrale bestuur ... in de afgelopen 90 jaar is Turkije ontwikkeld. Er is economische ontwikkeling. De bevolking is gegroeid. De inkomens zijn gegroeid. Maar terwijl de inkomsten zijn gegroeid, terwijl de bevolking is gegroeid, terwijl de economie van het land is veranderd, heeft de centrale overheid de lagere overheden geen bevoegdheden gegeven, geen financieel zelfbestuur gegeven en geen autonomie gegeven bij het bestuur.

(...)

Wat zal de centrale overheid moeten doen? Zij zullen voldoende middelen naar ons moeten sturen. Wanneer wij met dit geld voor een betere verzorging zullen zorgen, zal het volk gelukkiger worden. De gemeente zal het makkelijker krijgen. Laat de centrale overheid alleen maar toezicht laten houden. Hoe het geld dat zij gegeven wordt besteed door ons kunnen ze komen controleren. Wij moeten financiële vrijheid krijgen. De bevoegdheden wat betreft het bestuur, verzorging, onderwijs, gezondheid, moet daadwerkelijk bij de gemeenten zijn. Zo is er het Europese verdrag van lokale overheden. Turkije heeft niet alle artikelen geaccepteerd. Als zij hun bedenkingen bij deze artikelen terugtrekken, zullen wij meer autonomie verkrijgen bij het bestuur.”

De vertegenwoordiger van de gemeente Ovacik verteld in het interview dat de afstand tussen de lokale overheden en de centrale overheid niet zo groot hoeven te zijn als het nu is. Daarvoor zou de regering de belangen ‘van het volk’ een belangrijkere positie moeten geven bij het beleid rond de stuwdammen. De vertegenwoordiger zegt het volgende hierover:

“Terwijl wij met onze advocaten, democratische massaorganisaties, onze burgemeesters, via het recht, via de mensenrechten van Europa, enzovoort dit doen, zal het volk opkomen voor hun rivieren. Ze zullen bij die rivieren wacht houden. Maar wij vertrouwen vooral op de kracht van het volk. Want als er een regering was die de belangen van het volk als leidraad zou nemen, als er dit soort wetten waren, dan zou er geen reden bestaan voor ons om zo ver van elkaar af te staan. Dan zouden wij dus niet kunnen zeggen: wij zijn socialist, zij zijn de fascistische bourgeoisie.”

Ook de vertegenwoordiger van de HDP uit zijn ongenoegen over het genegeerd worden door de overheid.

“We hebben massa protesten georganiseerd om de bouw van deze stuwdam te voorkomen. Deze stad heeft 30.000 inwoners. Het bevolkingsaantal in het centrum. We hebben met 25.000 personen protestlopen gelopen. Het waren protestlopen waarbij bijna de totale bevolking toonden dat ze tegen waren. Maar toch heeft de overheid deze stuwdam gebouwd, de Uzunçayır stuwdam. Dus ondanks het volk hebben zij het gebouwd. Ondanks de politici van deze stad hebben zij het gebouwd. Ondanks de maatschappelijke organisaties van deze stad hebben ze het gebouwd. Zonder naar iemand te luisteren hebben zij door de Uzunçayır stuwdam te bouwen het hart van de natuur in Dersim doorboord.”

Verder zegt de vertegenwoordiger van de HDP het volgende:

“De centrale regering erkent niemand buiten zichzelf. Ze doen er niets mee. In de aanwezigheid van een democratische politiek zijn de wijzen waarop je dit kunt doen protesten en jouw werkzaamheden. Op deze wijze is er de afgelopen 5-6 een serieuze verzet

aan de gang. Maar de regering heeft tot nu toe geen enkele interesse hierin getoond. Juist het omgekeerde, de premier heeft ons bedreigd: “We gaan nog meer stuwdammen bouwen, niemand kan het bouwen van stuwdammen door ons tegenhouden”, dit was de onbeleefde reactie van de overheid. Dus onze initiatieven, onze democratische initiatieven hebben niet tot een resultaat geleid.”

Ook de provinciale raadslid geeft aan niet blij te zijn met de centralistische houding van de centrale overheid. Hij geeft aan dat de provincie invloed moeten kunnen uitoefenen op het beleid rondom de stuwdammen. Hij zegt het volgende hierover:

“Dat wat moet gebeuren ligt hier. De provinciale raad heeft de bevoegdheid omtrent dit. Als de centrale overheid zich niet bindt aan onze besluiten en van boven af gaat dwingen, wil ik vermelden dat dit niet zonder reactie zal blijven.”

Dus terwijl bij de interviews niet expliciet aan de respondenten gevraagd is om te vertellen in hoeverre hun participatie bij het beleidsproces invloed heeft gehad op het draagvlak dat zij hebben voor dit beleid, geven de respondenten aan dat zij ontevreden zijn met het beleidsproces omdat zij onvoldoende betrokken zijn geweest.

Alhoewel wij dus doormiddel van een vergelijkend onderzoek op casus-niveau het verband tussen participatie en draagvlak niet voldoende duidelijk kunnen maken, kunnen wij een dergelijk verband wel uit de antwoorden van de respondenten vinden. We hebben bekeken op welke wijze er volgens de respondenten een verband bestaat tussen participatie en draagvlak. Hieruit blijkt dat onze observaties van lage draagvlak en lage participatie bij de 6 casussen geen waarnemingen zijn die los van elkaar staan. De lage mate van draagvlak voor de stuwdamprojecten die wij geobserveerd hebben bij de casussen staat in verband met de lage mate van participatie van decentrale overheden bij deze projecten.

8. Empirische bevindingen deelonderzoek 2

8.1 Beschrijvende statistiek

Per stuwdamproject zijn de gemiddelde scores voor de afhankelijke variabelen 'cultureel draagvlak', 'procedureel draagvlak' en 'inhoudelijk draagvlak' en de onafhankelijke variabele 'participatie' beschreven in de onderstaande tabellen. Daarnaast zijn ook de standaarddeviaties voor deze variabelen aangegeven. De waarden zijn afgerond op 1 decimaal. Alle variabelen zijn gemeten op een 5-punts Likertschaal. Antwoord 1 komt overeen met 'absoluut niet' en antwoord 5 komt overeen met 'absoluut wel'.

Tabel 19: Participatie & draagvlak burgers bij Uzunçayır Barajı

Uzunçayır Barajı		
	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Cultureel draagvlak	1,2	0,4
Procedureel draagvlak	1,1	0,3
Inhoudelijk draagvlak	1,1	0,5
Draagvlak	1,1	0,3
Participatie	1,2	0,3

1= absoluut niet, 5= absoluut wel

Tabel 20: Participatie & draagvlak burgers bij Hakis HES

Hakis HES		
	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Cultureel draagvlak	1,3	0,6
Procedureel draagvlak	1,3	0,6
Inhoudelijk draagvlak	1,1	0,6
Draagvlak	1,2	0,5
Participatie	1,3	0,6

1= absoluut niet, 5= absoluut wel

Tabel 21: Participatie & draagvlak burgers bij İnköy HES

İnköy HES		
	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Cultureel draagvlak	1,3	0,8
Procedureel draagvlak	1,5	0,9
Inhoudelijk draagvlak	1,3	0,9
Draagvlak	1,4	0,8
Participatie	1,7	0,8

1= absoluut niet, 5= absoluut wel

Tabel 22: Participatie & draagvlak burgers bij Tatar Barajı

Tatar Barajı		
	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Cultureel draagvlak	1,5	1,0
Procedureel draagvlak	1,6	1,0
Inhoudelijk draagvlak	1,4	1,2
Draagvlak	1,5	1,0
Participatie	1,5	0,9

1= absoluut niet, 5= absoluut wel

Tabel 23: Participatie & draagvlak burgers bij Pülümür HES

Pülümür HES		
	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Cultureel draagvlak	1,1	0,3
Procedureel draagvlak	1,2	0,4
Inhoudelijk draagvlak	1,1	0,3
Draagvlak	1,1	0,2
Participatie	1,3	0,4

1= absoluut niet, 5= absoluut wel

Tabel 24: Participatie & draagvlak burgers bij Konaktepe HES

Konaktepe HES		
	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Cultureel draagvlak	1,3	0,5
Procedureel draagvlak	1,4	0,6
Inhoudelijk draagvlak	1,2	0,6
Draagvlak	1,3	0,5
Participatie	1,4	0,6

1= absoluut niet, 5= absoluut wel

Uit de tabellen wordt duidelijk dat bij alle stuwdamprojecten sprake is van een zeer lage score voor cultureel draagvlak, procedureel draagvlak en inhoudelijk draagvlak. Bovendien is de score voor participatie ook zeer laag bij alle bekeken casussen.

De gemiddelde score voor cultureel draagvlak voor alle casussen is 1,26 (SD: 0,63). De gemiddelde score voor procedureel draagvlak voor alle casussen is 1,33 (SD: 0,68). De gemiddelde score voor inhoudelijk draagvlak voor alle casussen is 1,20 (SD: 0,71). De gemiddelde score voor participatie voor alle casussen is een 1,39 (SD: 0,62). Deze variabelen zijn met een 5-punts Likertschaal gemeten.

Van de respondenten is 57,3% man en 42,7% vrouw. In 2014 woonden er 47.973 mannen (55,4%) en 38.554 (44,6%) vrouwen in de provincie Tunceli (Nufusu, 2015). De verdeling van de respondenten naar geslacht komt dus redelijk overeen met de verdeling naar geslacht binnen de onderzochte populatie.

Van de respondenten geeft 84,5% aan in Tunceli geboren te zijn, 15,5% geeft aan buiten Tunceli geboren te zijn. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 34,2 jaar (SD: 12,0).

Ook de religie van personen is gevraagd. 72,7% van de respondenten geeft aan Aleviet te zijn, 14,5% geeft aan Atheïst te zijn, 5,9% geeft aan Soenniet te zijn, 4,2% wilt zijn religie niet vermelden en 2,7% geeft aan een andere religie te hebben.

6,3% van de respondenten geeft aan als hoogst voltooide opleiding 'Ilk Okul' te hebben, 12,3% geeft aan als hoogste opleiding 'Orta Okul' te hebben, 37,2% geeft aan als hoogste opleiding 'Lise' te hebben, 19,4% geeft aan als hoogste opleiding 'Yüksek Okul' te hebben, 14,6% geeft aan als hoogst genoten opleiding 'Üniversite' te hebben en 10,3% geeft aan een andere hoogst voltooide opleiding te hebben.

8.2 Correlaties tussen variabelen

In de onderstaande tabel zijn de resultaten van de Kendall's Tau rank-correlatie toets opgenomen. Daarnaast zijn de gemiddelde waarden en de standaarddeviaties (SD) weergegeven in de tabel. Uit de correlatie-tabel komt naar voren dat de 3 afhankelijke variabelen van dit onderzoek sterke correlaties vertonen: de waarden van cultureel draagvlak, procedureel draagvlak en inhoudelijk draagvlak vertonen grote mate van samenhang. Deze relaties zijn statistisch significant.

Tabel 25: Kendall's Tau rank-correlatie

	Gemiddelde	SD	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Afhankelijke variabelen											
1 Cultureel draagvlak [1-5]	1,260	0,627	X								
2 Procedureel Draagvlak [1-5]	1,327	0,677	0,569**	X							
3 Inhoudelijk Draagvlak [1-5]	1,204	0,706	0,499**	0,486**	X						
Onafhankelijke variabele											
4 Participatie [1-5]	1,389	0,619	0,384**	0,543**	0,433**	X					
Controle variabelen											
5 Geslacht [0-1]	0,430	0,496	0,057	0,076	-0,058	0,056	X				
6 Opleiding [1-5]	3,260	1,105	0,221**	0,179**	0,117	0,077	0,161**	X			
7 Geboorteplaats [0-1]	0,850	0,359	-0,191**	-0,232**	-0,281**	-0,171**	-0,189**	-0,148*	X		
8 Negatieve effecten [1-5]	4,421	1,031	-0,338**	-0,291**	-0,354**	-0,284**	0,037	-0,122*	0,201**	X	
9 Positieve effecten [1-5]	1,184	0,630	0,315**	0,352**	0,489**	0,255*	-0,063	0,039	-0,286**	-0,346**	X
10 Leeftijd	34,220	12,009	-0,116*	-0,150**	-0,029	-0,098	-0,251**	-0,301**	0,089	0,080	0,003

* $p < 0,05$ & ** $p < 0,01$ (Two-tailed)

Uit de tabel komt verder naar voren dat de onafhankelijke variabele 'participatie' sterk correleert met de drie vormen van draagvlak. De correlaties zijn statistisch significant en de verbanden zijn positief. Uit de bovenstaande tabel kunnen we dus stellen dat een hogere mate van participatie samenhangt met een hogere mate van cultureel, procedureel en inhoudelijk draagvlak.

Van de verschillende vormen van draagvlak correleert procedureel draagvlak het sterkst met participatie. Van de drie vormen van draagvlak correleert cultureel draagvlak het minst sterk met participatie. Een hogere mate van participatie hangt dus vooral samen met een hogere mate van procedureel draagvlak. De verschillen in correlaties tussen participatie en de vormen van draagvlak zijn echter niet zeer groot.

Er zijn ook een aantal controlevariabelen die een significante correlatie hebben met de drie vormen van draagvlak. De sterkste significante correlaties zijn tussen de negatieve effecten van stuwdammen en de positieve effecten van stuwdammen met de drie vormen van draagvlak. Negatieve effecten van stuwdammen hangen samen met lagere mate van cultureel, procedureel en inhoudelijk

draagvlak. De positieve effecten van stuwdammen hangen samen met hogere mate van cultureel, procedureel en inhoudelijk draagvlak.

Het ondervinden van nadelen van een stuwdamproject leidt dus niet alleen tot lagere waarden voor inhoudelijk draagvlak. Ook de waarden van cultureel en procedureel draagvlak worden beïnvloed door gepercipieerde negatieve effecten van stuwdamprojecten. Een gelijksoortig effect is ook te zien bij de gepercipieerde positieve effecten van stuwdamprojecten.

8.3 Deelconclusie

Uit de beschrijvende statistiek blijkt dat bij de verschillende stuwdamprojecten sprake is van zeer lage scores voor zowel de vormen van draagvlak als voor participatie. Uit de Kendall's Tau rank-correlatie toets komt naar voren dat er een positieve significante verband bestaat tussen participatie en cultureel draagvlak, procedureel draagvlak en inhoudelijk draagvlak. We kunnen concluderen dat de waargenomen waarden van participatie en de vormen van draagvlak geen observaties zijn die losstaand van elkaar zijn. De verkregen resultaten zijn bovendien in lijn met bestaande theorieën die ontwikkeld zijn voor ontwikkelde landen: een hogere mate van participatie leidt tot een hogere mate van draagvlak. Deze theorieën zijn eerder al besproken in Hoofdstuk 4.

In de interviews hebben respondenten aangegeven het beleid rond de bouw van de stuwdammen niet te steunen omdat zij geen invloed hebben kunnen uitoefenen op het beleid. Het bestaan van een oorzakelijke relatie tussen participatie en draagvlak komt dus ook naar voren uit de interviews. De vergelijking tussen de resultaten van het interview en de enquête zullen verder besproken worden in Hoofdstuk 9.

Uit de statistische analyse komt naar voren dat er een significante negatieve relatie bestaat tussen ervaren negatieve effecten van de stuwdammen en draagvlak. In de interviews noemden de respondenten de nadelige gevolgen van de stuwdammen als redenen waarom zij tegen de stuwdammen waren. Belangrijke negatieve gevolgen die genoemd werden, waren de schade die de natuur oploopt, het veranderen van het plaatselijke klimaat en het onderwater verdwijnen van religieuze bedevaartsplaatsen.

Uit de statistische analyse komt verder naar voren dat er een significante positieve correlatie bestaat tussen ervaren positieve effecten van de stuwdammen en draagvlak voor het stuwdammenbeleid. In de interviews hebben de respondenten weinig aandacht besteed aan de positieve effecten van de stuwdammen. Maar het bestaan van een dergelijke relatie tussen ervaren positieve effecten en steun voor het beleid, is niet onverwacht.

De significante correlaties tussen participatie en de vormen van draagvlak wijzen erop dat burgers belang hechten aan de wijze van besluitvorming. Toch kan aan de hand van de toegepaste statistische toetsing alleen, niet uitgesloten worden dat respondenten lage scores hebben gegeven voor alle items omdat zij het zeer oneens zijn met de uiteindelijke bouw van de stuwdammen. Er is namelijk ook een Common Source Bias geconstateerd. Nadat in de conclusie de resultaten uit de kwantitatieve analyse vergeleken worden met de kwalitatieve data, kan beter begrepen worden of er oorzakelijke relaties bestaan tussen de participatie van burgers en het draagvlak voor het beleid onder deze burgers.

Uit interviews bij de decentrale overheden kwam naar voren dat de respondenten het geloof hadden dat de stuwdamprojecten een onderdeel vormen van een regeringspolitiek om de provincie Tunceli te ontdoen van de oorspronkelijke bewoners. De respondenten gaven aan dat zij dit geloven omdat de centrale overheid in het verleden gebruik heeft gemaakt van massamoorden en deportaties om dit gebied te ontdoen van mensen. Het wantrouwen in de achterliggende bedoelingen bij de

stuwdammen verklaart voor een deel het ontbreken van draagvlak onder bestuurders van de decentrale overheden. Uit de statistische analyse blijkt dat er een significante negatieve correlatie bestaat tussen 'het in Tunceli geboren zijn' en draagvlak. Degenen die in Tunceli geboren zijn hebben dus significant minder draagvlak voor de stuwdamprojecten dan degenen die niet in Tunceli geboren zijn. Mogelijk kan dit verklaard worden doordat de mensen die de 'oorspronkelijke' inwoners van de provincie zijn deze traumatische gebeurtenissen zelf hebben meegemaakt of ouders hebben die deze gebeurtenissen hebben meegemaakt. Zij zouden door deze geschiedenis eerder wantrouwig kunnen zijn wat betreft de bedoelingen van de stuwdammen in Tunceli.

Dat 'het in Tunceli geboren zijn' significant negatief correleert met draagvlak kan mogelijk ook verklaard worden door de religie van de inwoners van deze provincie. Uit de interviews komt namelijk naar voren dat volgens de lokale Alevitische of Kizilbas religie de natuur niet verstoord mag worden.

Alhoewel de scores voor draagvlak extreem laag zijn, worden deze lage waarden niet veroorzaakt doordat de selectie van respondenten niet representatief is. Uit observaties tijdens het verblijf van 6 maanden in Tunceli ontstond al het beeld dat onder de inwoners van Tunceli nauwelijks draagvlak is voor de stuwdammen. Ook de observaties van de geïnterviewde respondenten was dat bijna niemand de stuwdamprojecten of het beleidsproces hierbij steunden.

Respondent 1 van de gemeente Tunceli omschrijft het ontbreken van draagvlak onder de bevolking voor stuwdammen bijvoorbeeld als volgt:

“En tijdens dit proces kwamen we er achter dat iedereen, van 7 jaar tot 70 jaar, tegen de stuwdammen waren. En wij hebben in 2009 gelijk een protestloop georganiseerd tegen deze stuwdam. Dit was een loop tegen de stuwdammen. Dit werd de grootste protestactie voor het milieu genoemd en werd ook zo geaccepteerd. 25.000 mensen hadden deelgenomen, wat onze bevolkingsgrootte was. Iedereen die in Dersim woonde nam deel aan dit protest. Toen der tijd was onze bevolkingsomvang volgens mij 27.000 mensen. 25.000 mensen namen deel aan deze protestloop. Dit waren de cijfers die de officiële instanties hebben gemeld. Daadwerkelijk, iedereen van 7 tot 70 jaar liep mee.”

Ook de andere respondenten gaven aan dat een zeer grote meerderheid van de burgers tegen stuwdammen is.

Zoals in Hoofdstuk 6 aangegeven is, is er sprake van een Common Source Bias bij de enquête. Om op mogelijke vertekeningen van de resultaten bij de enquête door deze bias te controleren, zullen de uitkomsten van deze enquête vergeleken worden met de uitkomsten die verkregen zijn uit de analyse van de interviews. De resultaten van de interviews zijn namelijk verkregen met een andere onderzoeksmethode en de respondenten komen uit een andere groep dan bij de enquête. Deze vergelijking zal in Hoofdstuk 9 (Paragraaf 2) plaatsvinden.

9. Conclusie

9.1 Beantwoording deelvragen

De deelvragen van dit onderzoek zullen in deze paragraaf worden beantwoord. Aan de hand van de antwoorden op de deelvragen kan in de volgende paragraaf een antwoord worden gegeven op de hoofdvraag van dit onderzoek.

1. Welke betrokken actoren zijn relevant voor dit onderzoek?

In het Theoretisch Kader is behandeld welke actoren relevant zijn bij dit onderzoek. Draagvlak kan volgens de theorie bij twee categorieën van actoren gemeten worden. Politieke en bestuurlijke draagvlak is gemeten bij de decentrale overheden. Maatschappelijke draagvlak is gemeten bij burgers uit de verschillende districten.

2. Op welke wijze is het beleid rond de stuwdammen tot stand gekomen?

In Hoofdstuk 7 is per stuwdamproject behandeld hoe het beleid rondom de bouw van de stuwdam tot stand is gekomen. In Hoofdstuk 8 is per stuwdam aangegeven wat de gemiddelde score per stuwdam is voor participatie. Uit de resultaten van beide deelonderzoeken blijkt dat zowel de decentrale overheden als de burgers weinig mogelijkheden hebben gehad tot participatie bij de beleidsvormingsprocessen rond de stuwdammen binnen de provincie. Het beleid rond de stuwdammen is op centralistische wijze vorm gegeven door de Turkse centrale overheid.

3. In hoeverre is er draagvlak onder de betrokken actoren voor het beleid rond de bouw van stuwdammen.

Uit de twee deelonderzoeken blijkt dat er nauwelijks sprake is van cultureel, procedureel en inhoudelijk draagvlak voor de stuwdamprojecten onder zowel decentrale overheden als burgers.

4. Hoe kan de mate van draagvlak voor het beleid verklaard worden?

Uit de twee deelonderzoeken (zie Hoofdstuk 7 en Hoofdstuk 8) blijkt dat de lage mate van participatie van decentrale overheden en burgers bij het beleidsproces rond de bouw van de stuwdamprojecten in verband staat met de lage mate van draagvlak voor het beleid.

In Paragraaf 9.2 zal uitgebreider behandeld worden hoe de mate van draagvlak voor het beleid verklaard kan worden.

5. Hoe kan het beleidvormings- en uitvoeringsproces aangepast worden om het draagvlak voor het beleid te vergroten?

In Paragraaf 9.3 zijn aanbevelingen opgenomen waarmee het beleidvormings- en uitvoeringsproces aangepast kunnen worden om het draagvlak voor het beleid te vergroten.

9.2 Beantwoording hoofdvraag

Uit de interviews onder vertegenwoordigers van gemeenten, de provincie en provinciale afdelingen van politieke partijen blijkt dat er weinig cultureel, procedureel en inhoudelijk draagvlak is voor de stuwdamprojecten binnen de provincie Tunceli. Ook blijkt dat de lokale overheden nauwelijks de mogelijkheid hebben gehad om te participeren in het beleidsvormingsproces rond de stuwdammen. Uit de interviews blijkt bovendien dat het ontbreken van draagvlak samenhangt met de lage mate van participatie van lokale overheden bij de stuwdamprojecten.

Een opvallend resultaat uit Deelonderzoek 1 is dat bij de gemeenten een grote wantrouwen heerst over de bedoelingen van de centrale overheid bij de bouw van de stuwdammen. Een groot aantal

respondenten geeft aan dat de stuwdamprojecten deel uitmaken van een groter project om de inwoners van Tunceli te assimileren. Volgens de heersende gedachte zouden de stuwdamprojecten als doel hebben om de provincie Tunceli te ontdoen van de huidige bewoners door woonplaatsen en landbouwgronden onder water te zetten. De mensen die uit Tunceli geëmigreerd zijn, zouden vervolgens makkelijker geassimileerd worden wanneer ze over heel Turkije verspreid zijn. Als reden voor deze gedachten wordt verwezen naar het beleid van de Turkse centrale overheid in het verleden. In 1938 is namelijk een massamoord gepleegd in de provincie en in de jaren '90 van de twintigste eeuw zijn dorpen ontruimd door het leger. De grote afkeer onder lokale bestuurders tegen de stuwdammen kan deels ook verklaard worden door deze wijdverspreide gedachten.

De resultaten die verkregen zijn met de statistische analyse van de enquêtes komen overeen met de resultaten die verkregen zijn bij de interviews. Ook bij de analyse van de enquêtes onder de burgers nemen wij lage waarden voor zowel participatie als de cultureel, procedureel en inhoudelijk draagvlak waar. Dit is belangrijk omdat bij de enquêtes een Common Source Bias gedetecteerd was. Omdat de twee onderzoeksmethoden (met verschillende groepen respondenten) tot dezelfde resultaten leiden, kunnen wij concluderen dat de resultaten van de statistische analyse van de enquêtes voldoende betrouwbaar zijn. Ook onder burgers nemen wij zeer lagere waarden voor participatie en de drie vormen van draagvlak waar. Tijdens informele gesprekken bij het houden van de enquêtes en tijdens mijn verblijf van 6 maanden in Tunceli heb ik waar kunnen nemen dat ook veel burgers geloven dat de stuwdamprojecten als doel hebben om de huidige bevolkingssamenstelling van Tunceli te wijzigen. Ook bij de enquêtes kunnen de extreem lage scores voor draagvlak mogelijk deels verklaard worden door deze gedachte.

De hoofdvraag van dit onderzoek is eerder als volgt geformuleerd:

“Wat is de invloed van de wijze waarop de Turkse centrale overheid het beleid rond de bouw van stuwdammen in de provincie Tunceli vorm heeft gegeven op het draagvlak voor dit beleid?”

Aan de hand van de verkregen inzichten uit de analyses van de interviews en enquêtes kan nu een antwoord worden gegeven op de hoofdvraag van dit onderzoek. De sterk hiërarchische en niet-participatieve wijze waarop de Turkse centrale overheid het beleid rond de bouw van de stuwdammen in de provincie Tunceli heeft vormgegeven, leidt ertoe dat het draagvlak voor dit beleid zwak is. Zowel bij de lokale overheden als burgers is sprake van het ontbreken van draagvlak voor de stuwdamprojecten. Zowel uit de enquête als interviews blijkt dat het ontbreken van draagvlak voor de projecten verklaard kan worden door de lage mate van participatie.

Een andere factor die invloed heeft op het draagvlak voor de stuwdammen in Tunceli is de wijdverspreide gedachte dat de stuwdamprojecten een onderdeel zijn van een grotere assimilatiepolitiek. Vaak wordt hierbij verwezen naar de geschiedenis waarin de Turkse centrale overheid massamoorden heeft gepleegd en burgers heeft gedeporteerd uit dit gebied. In de interviews hebben respondenten ook aangegeven dat de niet-participatieve wijze van beleidsvorming van de centrale overheid, bij de stuwdammen, een aanwijzing is dat de centrale overheid een achterliggende agenda heeft.

9.3 Aanbevelingen

Het bestaan van een verklaring voor het ontbreken van draagvlak voor het beleid rondom de stuwdammen geeft ook zicht op mogelijke oplossingen voor dit probleem. Wanneer actoren meer mogelijkheden zullen krijgen om te participeren in het beleidsproces rond de stuwdammen, dan kunnen we verwachten dat het draagvlak voor het beleid zal stijgen. Als lokale actoren deel kunnen nemen in het beleidsproces zal het wantrouwen in de achterliggende bedoelingen van de

stuwdammen ook minder kunnen worden. Door de houding van de Turkse centrale overheid tegenover de inwoners van de provincie Tunceli bestaat er namelijk een erg grote wantrouwen tegen de centrale overheid. Uit eerder onderzoek komt ook naar voren dat actoren in het proces door participatie elkaars standpunten beter begrijpen (e.g. Huitema et al., 2009).

Actoren in Tunceli geloven dat de stuwdamprojecten een directe gevaar vormen voor het voortbestaan van de inwoners van Tunceli. Wanneer de inwoners van Tunceli niet via de legale weg invloed kunnen uitoefenen op het stuwdammenbeleid in de provincie, zullen zij mogelijk illegale en radicalere wegen kiezen om de stuwdammen te stoppen. De meeste protestacties van burgers zijn tot nu toe vreedzaam verlopen, maar zoals eerder in dit stuk besproken is, is er al geweld gebruikt door tegenstanders van de stuwdammen. Zo hebben communistische guerrillastrijders de elektriciteitscentrale bij Mercan HES opgeblazen. Ook om deze reden is het belangrijk dat lokale overheden en burgers meer betrokken worden bij het beleid rond de stuwdammen in Tunceli.

Het participatieproces moet door de betrokken actoren als een proces worden gezien waarbij zij geloven daadwerkelijk invloed te kunnen uitoefenen op het beleid. Wanneer zij niet geloven dat zij daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op het beleid, dan zal dit proces er niet toe leiden dat de actoren meer draagvlak zullen hebben voor het ontstane beleid. Dit is ook naar voren gekomen uit de interviews. De gemeenten weigerden deel te nemen aan CED-vergaderingen, omdat niet duidelijk was wat met het resultaat van deze éénmalige vergaderingen gedaan zou worden. Zij zagen deze vergaderingen als schijnprocedures die als doel hadden om de legitimiteit van het beleid te verhogen. Zoals in Theoretisch Kader (Hoofdstuk 4) al naar voren kwam, draagt participatie alleen bij aan een hogere draagvlak wanneer actoren geloven dat zij daadwerkelijk invloedsmogelijkheden hebben binnen het beleidsproces.

Het betrekken van lokale gemeenschappen zal ook de kwaliteit van het beleid kunnen bevorderen, omdat het beleid beter wordt afgestemd op de lokale omstandigheden (Huitema et al., 2009).

Het vinden van een overeenstemming tussen de centrale overheid en lokale overheden en maatschappelijke organisaties die de burgers vertegenwoordigen zal zeer moeilijk zijn als het probleem bekeken zal worden als het wel of niet bouwen van één stuwdam. Dit is dan namelijk een vraagstuk waarbij weinig ruimte is voor de uitruil van punten. Er kan dan alleen tussen twee absolute opties worden gekozen. Als het probleem echter breder wordt gedefinieerd, dan ontstaan er meer mogelijkheden voor het uitruilen van punten, zoals naar voren komt uit literatuur naar integratief onderhandelen (e.g. Susskind, 2006).

Bijvoorbeeld het vraagstuk definiëren als 'het energiewinningsbeleid binnen de provincie Tunceli' kan voor een situatie zorgen waarbij een overeenstemming tussen de verschillende partijen kan ontstaan. Zo kunnen de betrokken partijen naar verschillende wijzen van energiewinning kijken. De partijen kunnen ook een akkoord bereiken voor het bouwen van stuwdammen in een paar valleien en het beschermen van andere valleien. Ook kunnen verloren bossen ergens anders in de provincie aangelegd worden. Wanneer het probleem niet krap wordt gedefinieerd kan er voor een oplossing worden gekozen waarbij rekening wordt gehouden met de verschillende belangen van de verschillende partijen.

Participatie van lokale overheden en burgers in het stuwdammenbeleid zal echter alleen tot meer draagvlak leiden als in dit proces ook de angst voor bevolkingspolitiek wordt weggenomen. Deze angst moet niet genegeerd worden in het beleidsproces.

Een ander punt waar rekening mee gehouden dient te worden is het grote aantal projecten dat in een relatief korte periode gerealiseerd wil worden. Over de gevolgen van de stuwdammen heerst

ambigüiteit. Daarom is het raadzaam om niet een dergelijke grote aantal projecten in een korte periode te realiseren. Wanneer het beleid op een kleinere schaal wordt gerealiseerd, kunnen sommige effecten van de stuwdammen namelijk eerst in kaart gebracht worden (Huitema et al., 2009).

10. Discussie

Een tekortkoming van dit onderzoek is de aanwezigheid van een Common Method Bias bij de enquêtes. Omdat er naast de enquêtes ook interviews zijn gehouden met een andere groep respondenten, is er een mogelijkheid ontstaan om de resultaten van de enquêtes te vergelijken met de resultaten van de interviews. Dit is dan ook wat gedaan is om de resultaten van de enquêtes te controleren. Hieruit is gebleken dat de analyse van de enquêtes niet tot uitkomsten leidt die afwijken van de uitkomsten die verkregen zijn met de analyse van de interviews. Dit wijst er op dat de resultaten van de enquête niet het gevolg zijn van een Common Method Bias.

Een andere tekortkoming bij dit onderzoek is dat er geen casussen bij de interviews gevonden zijn waarbij sprake was van een grotere mate van participatie of een casus waarbij sprake was van hogere maten van draagvlak. Bij de enquêtes waren er ook weinig respondenten die als antwoord hogere scores gaven voor de items waarmee participatie en de vormen van draagvlak gemeten werden. Dit is ook een reden waarom de afhankelijke variabelen (cultureel, procedureel en inhoudelijk draagvlak) bij de statistische toetsing niet normaal verdeeld waren.

De waarden voor de items waarmee participatie en draagvlak werden gemeten bij de enquête waren ook grotendeels erg laag. Als er voor gekozen was om deze items met een andere schaal te meten, konden de gegeven antwoorden mogelijk beter gedifferentieerd worden. Het zou bijvoorbeeld beter geweest kunnen zijn om deze items op een 10-punts Likertschaal te meten, in plaats van een 5-punts Likertschaal.

De verkregen resultaten uit het onderzoek in Turkije zijn niet in strijd met de Westerse theorieën over de invloed van participatie op draagvlak. Ook in een land dat zich in een transitiefase bevindt tussen ontwikkelingsland en ontwikkeld land heeft participatie een positief invloed op draagvlak. Voor actoren is het niet alleen belangrijk welke negatieve en positieve gevolgen het uiteindelijke beleid heeft, maar het is ook belangrijk of zij voldoende invloed hebben gehad bij vraagstukken die hen aangaan.

11. Literatuurlijst

- Aksam. (2013). *Başbakan Erdoğan'dan Gezi Parkı için referandum seçeneceği*. Verkregen op 4 september, 2014, van <http://www.aksam.com.tr/guncel/erdoganin-gezi-parki-heyetiyle-gorusmesi-sona-erdi/haber-215224>.
- Bingöl Haber 12. (2014). *Yeniden kapatıldı!*. Verkregen op 4 september, 2014, van <http://www.bingolhaber12.com/gundem/yeniden-kapatildi-h7099.html>.
- Bianet. (2014). *Attack on High Security Checkpoint Protest in Lice, Two Dead*. Verkregen op 4 september, 2014, van <http://www.bianet.org/english/minorities/156288-attack-on-high-security-checkpoint-protest-in-lice-two-dead>.
- Boedeltje, M. & De Graaf, L (2004). *Draagvlak nader bekeken: Een verkenning van het begrip draagvlak binnen interactief beleid op lokaal niveau vanuit een normatief en instrumenteel perspectief*. Verkregen op 10 april, 2014, van: <http://www.politologischinstituut.be/PE2004/documents/7BoedeltjedeGraaf.pdf>.
- Carpini, M.X.D., Cook, F.L. & Jacobs, L.R. (2004). PUBLIC DELIBERATION, DISCURSIVE PARTICIPATION, AND CITIZEN ENGAGEMENT: A Review of the Empirical Literature. *Annual Reviews Political Science*, 7, 315-344.
- CNNTurk. (2014). *Tunceli'deki barajlar için keşif kararı*. Verkregen op 15 maart, 2014, van <http://www.cnturk.com/2013/guncel/06/11/tuncelideki.barajlar.icin.kesif.karari/711390/0/>.
- Demirbaş, A. (2002). Electricity from biomass and hydroelectric development projects in Turkey. *Energy Exploration & Exploitation*, 20:4, 325-335.
- DHA. (2011). *PKK'ya karşı planlanan 11 barajdan 2'si tamamlandı*. Verkregen op 11 april, 2014, van http://www.dha.com.tr/pkky-karsi-planlanan-11-barajdan-2si-tamamlandi_226017.html.
- DMI. *Resmi İstatistikler (İllerimize Ait İstatistiki Veriler)*. Verkregen op 7 april, 2014, van <http://www.dmi.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=TUNCELI>.
- Driesen, P.P.J. & Glasbergen, P. (2001). Interactive policy-making: a model of management for public works. *European Journal of Operational Research*, 128, 322-337.
- Edelenbos, J. (2005). Institutional Implications of Interactive Governance: Insights from Dutch Practice. *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, 18:1, 111-134.
- Edelenbos, J., Domingo, A., Klok, P.J. & Van Tatenhove, J. (2006). *Burgers als beleidsadviseurs*. Amsterdam, Nederland: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Field, A.P. (2000). *Discovering Statistics Using SPSS for Windows: Advanced Techniques for the Beginner*. London, United Kingdom: Sage Publications.
- Fivas. (2009). *20,000 demonstrated against dams on Munzur River*. Verkregen op 17 maart, 2014, van <http://www.fivas.org/sider/tekst.asp?side=317>.
- Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review*, 66-75.
- Giles, J. (2006). Methane quashes green credentials of hydropower. *Nature*, 444, 524-525.

Huitema, D., Mostert, E., Egas, W., Moellenkamp, S., Pahl-Wostl, C. en Yalcin R. (2009). Adaptive Water Governance: Assessing the Institutional Prescriptions of Adaptive (Co-)Management from a Governance Perspective and Defining a Research Agenda. *Ecology and Society*, 14:26.

Hurriyet Daily News. (2010). *Turkish Council of State halts construction of two dams in Tunceli*. Verkregen op 17 maart, 2014, van <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-council-of-state-halts-construction-of-two-dams-in-tunceli.aspx?pageID=438&n=council-of-state-halts-execution-of-two-dams-in-tunceli-2010-10-26>.

Hurriyet Daily News. (1996). *CHP report on Tunceli calls for an end to village evacuations and the food embargo*. Verkregen op 9 september, 2014, van <http://www.hurriyetdailynews.com/chp-report-on-tunceli-calls-for-an-end-to-village-evacuations-and-the-food-embargo.aspx?pageID=438&n=chp-report-on-tunceli-calls-for-an-end-to-village-evacuations-and-the-food-embargo-1996-10-26>.

Ignatow, G. (2008). Transnational Environmentalism at Europe's Boundaries: Identity Movements in Lithuania and Turkey. *Current Sociology*, 56:6, 845–864.

Jongerden, J. (2010). Dams and Politics in Turkey: Utilizing Water, Developing Conflict. *Middle East Policy*, 17:1, 137-143.

Koppenjan, J. & Klein, E. (2004). *Managing Uncertainties in Networks*. Oxon, United Kingdom: Routledge.

Milliyet. (2013). *DSİ: 1659 adet HES var*. Verkregen op 15 maart, 2014, van http://cadde.milliyet.com.tr/2012/12/25/YazarDetay/1663496/DSI_1659_adet_HES_var.

Milliyet. (2014). *KALEKOL PROTESTOSUNDA 2 KİŞİ YARALANDI*. Verkregen op 5 september, 2014, van <http://www.milliyet.com.tr/kalekol-protestosunda-2-kisi-yaralandi-tunceli-yerelhaber-167292/>.

Milliyet. (2014). *Tunceli: Aşağıdaki listede Tunceli Merkez belediyesi oy dağılım bilgileri listelenmektedir*. Verkregen op 12 mei, 2015, van <http://www.milliyet.com.tr/2014YerelSecim/tunceli/merkez/IlliceDetay.htm>.

National Geographic. (2014). *New Dam in Turkey Threatens to Flood Ancient City and Archaeological Sites*. Verkregen op 3 april, 2014, van <http://news.nationalgeographic.com/news/2014/02/140221-tigris-river-dam-hasankayf-turkey-iraq-water/>.

Nufusu. (?). *Tunceli Nüfusu*. Verkregen op 2 april, 2015, van <http://www.nufusu.com/il/tunceli-nufusu>.

Parliamentary Assembly Council of Europe (2006). *The cultural situation of the Kurds*. Verkregen op 7 april, 2014, van <https://web.archive.org/web/20061124114527/http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc06/EDOC11006.htm>.

Radikal. (2014). *Korkulan oldu Lice'de kan aktı*. Verkregen op 14 juli, 2014, van http://www.radikal.com.tr/turkiye/korkulan_oldu_licede_kan_akti-1196088.

Radikal. (2014). *Milli parklar da elden gidiyor*. Verkregen op 25 maart, 2014, van http://www.radikal.com.tr/cevre/milli_parklar_da_elden_gidiyor-1181994.

Radikal. (2014). *Türkiye Geneli Yerel Seçim Sonuçları*. Verkregen op 3 april, 2014, van <http://secim2014.radikal.com.tr/ildetay.aspx?cid=62&bs=1>.

- Radikal. (2013). *Pülümür barajı iptal*. Verkregen op 16 maart, 2014, van http://www.radikal.com.tr/cevre/pulumur_baraji iptal-1120618.
- Radikal. (2012). *Tunceli'de çevreciler şantiye bastı*. Verkregen op 4 juli, 2014, van http://www.radikal.com.tr/cevre/tuncelide_cenvreciler_santiye_basti-1095249.
- Royamunzur. (2014). *DERSİM BARAJ PROJELERİ HAKKINDA BİLGİLENDİRME*. Verkregen op 7 juni, 2014, van <http://www.rojamunzur.com/haber/541/dersim-baraj-projeleri-hakkinda-bilgilendirme>.
- Sabah. (2014). *Tunceli'de HES'e bombalı saldırı*. Verkregen op 5 september, 2014, van <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2014/09/02/tuncelide-hese-bombali-saldiri>.
- Sabah. (2014). *Tunceli'de LGBTİ oluşumu kuruldu*. Verkregen op 3 april, 2014, van <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2014/02/09/tuncelide-lgbti-olusumu-kuruldu>.
- Susskind, L. (2006). *Arguing, Bargaining, and Getting Agreement*. *Oxford Handbooks*. Verkregen op 5 mei, 2015, van: http://www.researchgate.net/profile/Lawrence_Susskind/publication/242538774_Arguing_Bargaining_and_Getting_Agreement/links/0deec53ba6efab49fc000000.pdf.
- The Guardian. (2014). *A year after the protests, Gezi Park nurtures the seeds of a new Turkey*. Verkregen op 4 september, 2014, van <http://www.theguardian.com/world/2014/may/29/gezi-park-year-after-protests-seeds-new-turkey>.
- Teisman, G. (2005). *Publiek management op de grens van chaos en orde*. Den Haag, Nederland: Sdu Uitgevers.
- Todayzaman. (2009). *Tunceli wants city's name restored to 'Dersim'*. Verkregen op 3 april, 2014, van <http://www.todayzaman.com/news-193375-tunceli-wants-citys-name-restored-to-dersim.html>.
- Todayzaman. (2013). *Court halts construction of dam on river in Tunceli*. Verkregen op 11 maart, 2014, van <http://www.todayzaman.com/news-304738-court-halts-construction-of-dam-on-river-in-tunceli.html>.
- Tüik. (2012). *ADRESE DAYALI NÜFUS KAYIT SİSTEMİ (ADNKS) VERİ TABANI*. Verkregen op 3 april, 2014, van http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_turkiye_ilce_koy_sehir.RDF&p_il1=62&p_kod=1&p_yil=2012&p_dil=1&desformat=html.
- Tunceli Kültür ve Turizm Müdürlüğü. *Genel Bilgiler*. Verkregen op 7 april, 2014, van <http://www.tuncelikulturturizm.gov.tr/TR,57251/genel-bilgiler.html>.
- Tunceli Kültür ve Turizm Müdürlüğü. *Munzur Vadisi Milli Parkı*. Verkregen op 14 maart, 2014 van <http://www.tuncelikulturturizm.gov.tr/TR,57342/munzur-vadisi-milli-parki.html>.
- Turnhout, E. & Elands B.H.M. (2009). *Draagvlak en betrokkenheid bij burgers*. In: Elands B.H.M. & Turnhout E. (ed.), *Burgers, beleid en natuur: tussendraagvlak en betrokkenheid*. (p. 5-15). Wageningen, Nederland: Wageningen UR.
- Van Bruinessen, M. (1994). *Genocide of the Kurds*. In: Charny, I.W. (ed.), *The Widening Circle of Genocide*. (p. 165-191). New Brunswick, NY: Transaction Publishers.
- Yüksel, I. (2010). *Development of Hydropower: A Case Study in Developing Countries*. *Energy Sources, Part B, 2*, 113–121.

Bijlage 1: Lijst hydro-elektriciteit centrales

Lijst hydro-elektriciteit centrales in Tunceli:

	Naam centrale	Naam rivier	District	Fase in juni 2014
1	Tağar HES	Tağar Çayı	Çemikgezek	Bouwfase begonnen
2	İnköy HES	Hozat Deresi	Hozat	Vorbereidingsfase
3	Çobanyurdu HES-II	Singeç Çayı	Pertek	Vorbereidingsfase
4	Çobanyurdu HES-I	Singeç Çayı	Pertek	Vorbereidingsfase
5	Mercan HES	Mercan Çayı	Ovacık	In werking
6	Akyayık Barajı	Mercan Çayı	Ovacık	Vorbereidingsfase
7	Konaktepe Barajı	Munzur	Ovacık	Vorbereidingsfase
8	Konaktepe HES	Munzur	Ovacık	Vorbereidingsfase
9	Kaletepe Barajı	Munzur	Tunceli Merkez	Vorbereidingsfase
10	Bozkaya Barajı	Munzur	Tunceli Merkez	Vorbereidingsfase
11	Uzunçayır Barajı	Munzur	Tunceli Merkez	In werking
12	Dinar HES	Dinar	Tunceli Merkez	In werking
13	Haskar HES	Haskar Deresi	Pülümür	Vorbereidingsfase
14	Markasor HES	Markasor Deresi	Pülümür	Onbekend
15	Hakis HES	Hakis Deresi	Nazımiye	Gestopt
16	Pülümür Hes	Pülümür Çayı	Pülümür	Vorbereidingsfase
17	Pülümür Barajı	Pülümür Çayı	Tunceli Merkez	Afgezien van bouw
18	Seyrantepe Barajı	Peri Çayı	Mazgirt	In werking
19	Tatar Barajı	Peri Çayı	Mazgirt	In werking

Lijst samengesteld aan de hand van het informatiebord van Dersim Doğa Koruma Gönüllüleri en een nieuwsbericht op Rojamunzur (2014).

Bijlage 2: Vragenlijst interviews (Nederlands)

Inleidende vragen

1. Wilt u zichzelf voorstellen en wat vertellen over uw functie?
2. Kunt u kort vertellen waar uw organisatie voor staat?
3. Op welke wijze is uw organisatie betrokken geweest bij stuwdamproject X?

Meten van draagvlak

4. Wat is de algemene houding binnen uw organisatie tegenover stuwdammen?
5. Wat is uw mening over de wijze waarop de centrale overheid het beleid rondom de bouw van stuwdam X heeft vormgegeven?
6. Wat vindt u van het uiteindelijke besluit om stuwdam X te bouwen?
7. Wat is uw mening over de bouw van stuwdam X, als u rekening houdt met de algemene perceptie van uw organisatie over de bouw van stuwdammen, het beleidvormingsproces rond de bouw van stuwdammen en de beslissingen die voortgekomen zijn uit dit proces?

Meten mate van betrekking door centrale overheid (zowel voor decentrale overheden als maatschappelijke organisaties)

8. Hoe kunt u de communicatie met de overheid, rondom de bouw van stuwdam X, omschrijven?
9. Op welke wijze bent u betrokken door de centrale overheid bij de beleidsvorming?
10. Als u het beleid inhoudelijk bekijkt, in hoeverre ziet u dan uw eigen inbreng terug?
11. Hoe zou u de hiërarchische houding van de centrale overheid tegenover andere actoren, bij de bouw van stuwdam X, omschrijven?

Bijlage 3: Vragenlijst interviews (Turkse vertaling)

Inleidende vragen

1. Kendinizi kısa bir şekilde tanıtabilir misiniz?
2. Kısaca kurumunuzu bize tanıtabilir misiniz?
3. Kurumunuz hangi şekilde X barajıyla ilgili vardır?

Meten van draagvlak

4. Kurumunuzun barajlara olan genel tavrı nedir?
5. Merkezi yönetimin X barajı projesine şekil verme yöntemi hakkında ne düşünüyorsunuz?
6. Merkezi yönetimin X barajını yapma kararı hakkında ne düşünüyorsunuz?
7. Barajlar hakkında olan kurumunuzun genel tavrını, merkezi yönetimin karar alma mekanizmalarını ve sonuçta X barajını yapma kararını dikkate alırsanız, X barajının yapımı hakkındaki düşünceniz nedir?

Meten mate van betrekking door centrale overheid (zowel voor decentrale overheden als maatschappelijke organisaties)

8. X barajıyla ilgili, merkezi yönetim ile olan iletişimi nasıl tarif edebilirsiniz?
9. Merkezi yönetim sizi hangi şekilde projelerin şekil alma sürecine dâhil etmiştir?
10. Baraj projesine baktığınızda, hangi şekilde kendi katkı veya etkinizi görebiliyorsunuz?
11. X barajının yapımındaki, merkezi yönetimin ve diğer aktörlerin arasındaki hiyerarşik yapıyı nasıl tarif edebilirsiniz?

Opmerkingen bij bijlage 4 en 5

In de Nederlandse versie zijn de twee uiterste antwoordmogelijkheden in bijna alle gevallen absoluut niet – absoluut wel. In de Turkse versie is dit (noodzakelijkerwijs, vanwege de taalregels) anders vertaald.

Bij item 1 zijn de uiterste antwoordmogelijkheden in de Turkse versie bijvoorbeeld: past absoluut niet – past absoluut wel.

Bij de enquêtes is per casus “X barajı” (stuwdam X) veranderd met de naam van de stuwdam.

Bijlage 4: Enquête in het Nederlands

Enquête over de bouw van stuwdam X.

Geachte heer, mevrouw,

Met dit onderzoek proberen wij meer inzicht te verkrijgen in de wijze waarop de Turkse centrale overheid de beslissingen genomen heeft om stuwdammen te bouwen in de provincie Tunceli. Ook willen wij weten in hoeverre er draagvlak bestaat voor de stuwdamprojecten in Tunceli.

Uw **anonimiteit** zal gewaarborgd worden bij de verwerking van de resultaten. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer 5 minuten van uw tijd in beslag nemen.

Indien een vraag onduidelijk is, of als u andere vragen heeft, kunt u dit melden aan de onderzoeker.

Achtergrondvragen

Wat is uw geslacht?

Man / Vrouw

Wat is uw leeftijd?

.....

Wat is uw hoogst genoten opleiding?

- İlk okul
- Orta okul
- Lise
- Yüksek okul
- Üniversite

Is Tunceli uw geboorteplaats?

Ja / Nee

Wat is uw religie?

- Soennisme
- Alevitisme
- Atheïsme
- Anders
- Zeg ik liever niet

Cultureel draagvlak

1. In hoeverre past de bouw van stuwdam X bij uw culturele waarden?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

2. In hoeverre steunt u de bouw van stuwdammen in het algemeen?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

3. In hoeverre past de bouw van stuwdam X bij uw wereldbeeld?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

4. In hoeverre steunt u de bouw van stuwdammen in de provincie Tunceli?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

5. In hoeverre past de bouw van stuwdam X bij uw politieke ideeën?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

Procedureel draagvlak

6. In hoeverre steunt u de wijze waarop de centrale overheid de beslissing genomen heeft om stuwdam X te bouwen?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

7. In hoeverre is het beleidsproces rond de bouw van stuwdam X volgens de regels verlopen?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

8. In hoeverre is het beleidsproces rond de bouw van stuwdam X legitiem volgens u?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

9. In hoeverre is het beleidsproces rond de bouw van stuwdam X democratisch verlopen volgens u?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

Inhoudelijk draagvlak

10. In hoeverre bent u voor of tegen de bouw van stuwdam X?

Absoluut tegen 1 2 3 4 5 Absoluut voor

11. In hoeverre heeft u bezwaar tegen de bouw van stuwdam X?

Absoluut geen 1 2 3 4 5 Absoluut wel

12. In hoeverre wilt u dat stuwdam X gebouwd wordt?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut wel

Mate van betrekking door de centrale overheid

13. In hoeverre zijn burgers betrokken bij het beleidsproces rondom stuwdam X?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

14. In hoeverre denkt u dat burgers een invloed hebben gehad in het beleidsproces rond de bouw van stuwdam X?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

15. Heeft u genoeg inspraak mogelijkheden gehad bij het beleidsproces rondom stuwdam X?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

16. In hoeverre hebben burgers de mogelijkheid gehad om hun ideeën over de bouw van stuwdam X kenbaar te maken aan de verantwoordelijk instanties.

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

17. In hoeverre heeft de overheid de ideeën van burgers meegenomen in het beleidsvormingsproces rond stuwdam X?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

18. In hoeverre past de bouw van stuwdam X bij de wens van de bevolking?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

Belang onderwerp

19. In hoeverre vindt u de stuwdamprojecten binnen de provincie Tunceli een belangrijk onderwerp?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

20. In hoeverre vindt u de bouw van stuwdam X een belangrijke kwestie?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

21. In hoeverre krijgt de bouw van stuwdam X uw aandacht?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

22. In hoeverre geeft u aandacht aan nieuwsberichten over stuwdam X?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

Negatieve effecten van de stuwdam

23. In hoeverre wordt u negatief beïnvloed door de bouw van stuwdam X?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

24. In hoeverre heeft stuwdam X schadelijke effecten voor u?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

25. In hoeverre schaadt stuwdam X uw omgeving?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

Positieve effecten van de stuwdam

26. In hoeverre wordt u positief beïnvloed door stuwdam X?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

27. In hoeverre heeft stuwdam X gunstige effecten voor u?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

28. In hoeverre heeft stuwdam X een positief effect op uw omgeving?

Absoluut Niet 1 2 3 4 5 Absoluut Wel

Bijlage 5: Enquôte in het Turks

X barajı hakkında anket

Değerli bay / bayan

Bu araştırmayla Türkiye'deki merkezi yönetimin hangi şekilde baraj yapma kararları aldığını daha iyi anlamayı hedefliyoruz. Aynı zamanda Tunceli'deki barajlara ne kadar halk desteği olduğunu öğrenmek istiyoruz.

Anket sonuçlarını işlerken kişisel bilgileriniz saklı kalacaktır.

Anlamadığınız soru varsa, veya başka herhangi bir sorunuz varsa, bunu araştırmacıya iletebilirsiniz.

Kişisel sorular

Cinsiyetiniz?

Erkek / Kadın

Yasınız?

.....

Eğitim durumunuz nedir?

- İlk okul
- Orta okul
- Lise
- Yüksek okul
- Üniversite
- Farklı

Tunceli sizin doğum yeriniz mi?

Evet / Hayır

Dinini inancınız nedir?

- Suniyim
- Aleviyim
- Ateistim
- Farklı
- Söylemek istemiyorum

=====

Lütfen bundan sonraki sorularda uygun olan seçeneği yuvarlak içine alın.

=====

Kültürel destek

1. X barajının yapımı ne kadar kültürel değerlerinize uyuyor?

Kesinlikle uymuyor	1 2 3 4 5	Kesinlikle uyuyor
--------------------	-----------	-------------------

2. Genel olarak baraj yapımını ne kadar destekliyorsunuz?

Kesinlikle desteklemiyorum	1 2 3 4 5	Kesinlikle destekliyorum
----------------------------	-----------	--------------------------

3. X barajının yapımı ne kadar dünya görüşünüze uyuyor?

Kesinlikle uymuyor	1 2 3 4 5	Kesinlikle uyuyor
--------------------	-----------	-------------------

4. Tunceli'deki baraj yapımını ne kadar destekliyorsunuz?

Kesinlikle desteklemiyorum	1 2 3 4 5	Kesinlikle destekliyorum
----------------------------	-----------	--------------------------

5. X barajının yapımı ne kadar politik düşüncelerinize uyuyor?

Kesinlikle uymuyor	1 2 3 4 5	Kesinlikle uyuyor
--------------------	-----------	-------------------

Prosedürlere olan destek

6. Merkezi yönetimin X barajının yapım kararını aldığı sürecin biçimini ne kadar destekliyorsunuz?

Kesinlikle desteklemiyorum	1 2 3 4 5	Kesinlikle destekliyorum
----------------------------	-----------	--------------------------

7. X barajının yapım kararının alındığı süreç ne kadar kurallara göre işlemiştir?

Kesinlikle değil	1 2 3 4 5	Kesinlikle
------------------	-----------	------------

8. X barajının yapım kararının alındığı süreç ne kadar meşrudur size göre?

Kesinlikle değil	1 2 3 4 5	Kesinlikle
------------------	-----------	------------

9. X barajının yapım kararının alındığı süreç ne kadar demokratiktir size göre?

Kesinlikle değil	1 2 3 4 5	Kesinlikle
------------------	-----------	------------

Kararların içeriğine olan destek

10. X barajının yapımına ne kadar karşısınız veya yapımını ne kadar destekliyorsunuz?

Kesinlikle karşıyım	1 2 3 4 5	Kesinlikle destekliyorum
---------------------	-----------	--------------------------

11. X barajının yapımına ne kadar itiraz ediyorsunuz?

Kesinlikle etmiyorum	1 2 3 4 5	Kesinlikle ediyorum
----------------------	-----------	---------------------

12. X barajının yapılmasını ne kadar istiyorsunuz?

Kesinlikle istemiyorum	1 2 3 4 5	Kesinlikle istiyorum
------------------------	-----------	----------------------

Merkezi yönetim tarafından karar sürecine dahil edilme

13. Vatandaşlar X barajı projesinin şekil alma sürecine ne kadar dahil edilmiştir?

Kesinlikle edilmemiştir	1 2 3 4 5	Kesinlikle edilmiştir
-------------------------	-----------	-----------------------

14. Size göre vatandaşların X barajı hakkında kararların alındığı sürece hangi düzeyde etkisi olmuştur?

Kesinlikle olmamıştır	1 2 3 4 5	Kesinlikle olmuştur
-----------------------	-----------	---------------------

15. Sizin X barajı hakkında kararların alındığı sürece yeterince etkide bulunma imkânınız odumu?

Kesinlikle olmadı	1 2 3 4 5	Kesinlikle oldu
-------------------	-----------	-----------------

16. Vatandaşların X barajı projesinin şekil alma sürecinde hangi düzeyde kendi fikirlerini yetkililere iletme fırsatı olmuştur?

Kesinlikle olmamıştır	1 2 3 4 5	Kesinlikle olmuştur
-----------------------	-----------	---------------------

17. X barajının yapım kararının alındığı süreçte merkezi yönetim hangi düzeyde vatandaşların fikirlerinden yararlanmıştır?

Kesinlikle yararlanmamıştır	1 2 3 4 5	Kesinlikle yararlanmıştır
-----------------------------	-----------	---------------------------

18. X barajının yapımı ne kadar toplumun istekleriyle uyuyor?

Kesinlikle uyuşmuyor	1 2 3 4 5	Kesinlikle uyuyor
----------------------	-----------	-------------------

Konunun önemi

19. Tunceli ilinde yapılmak istenen barajlar size göre ne kadar önemli konudur?

Kesinlikle önemli değildir	1 2 3 4 5	Kesinlikle önemlidir
----------------------------	-----------	----------------------

20. X barajının yapılışını ne kadar önemli buluyorsunuz?

Kesinlikle önemli değildir	1 2 3 4 5	Kesinlikle önemlidir
----------------------------	-----------	----------------------

21. X barajının yapımı ne kadar ilginizi alıyor?

Kesinlikle almıyor	1 2 3 4 5	Kesinlikle alıyor
--------------------	-----------	-------------------

22. X barajı hakkındaki haberleri hangi düzeyde takip ediyorsunuz?

Kesinlikle takip etmiyorum	1 2 3 4 5	Kesinlikle takip ediyorum
----------------------------	-----------	---------------------------

Barajın negatif etkileri

23. X barajının yapımı sizi hangi düzeyde negatif etkiliyor?

Kesinlikle negatif etkilemiyor	1 2 3 4 5	Kesinlikle negatif etkiliyor
--------------------------------	-----------	------------------------------

24. X barajı size hangi düzeyde zarar veriyor?

Kesinlikle zarar vermiyor	1 2 3 4 5	Kesinlikle zarar veriyor
---------------------------	-----------	--------------------------

25. X barajı çevrenize hangi düzeyde zarar veriyor?

Kesinlikle zarar vermiyor	1 2 3 4 5	Kesinlikle zarar veriyor
---------------------------	-----------	--------------------------

Barajın pozitif etkileri

26. X barajının yapımı sizi hangi düzeyde pozitif etkiliyor?

Kesinlikle pozitif etkilemiyor	1 2 3 4 5	Kesinlikle pozitif etkiliyor
--------------------------------	-----------	------------------------------

27. X barajının yapımı sizin için ne kadar yararlıdır?

Kesinlikle yararlı değildir	1 2 3 4 5	Kesinlikle yararlıdır
-----------------------------	-----------	-----------------------

28. X barajının yapımı çevreniz için ne kadar yararlıdır?

Kesinlikle yararlı değildir	1 2 3 4 5	Kesinlikle yararlıdır
-----------------------------	-----------	-----------------------

Bijlage 7: Multicollineariteit onafhankelijk variabelen

	VIF
Soenniet	2,468
Aleviet	5,575
Atheïst	4,712
Overige	1,528
Geslacht	1,184
Leeftijd	1,395
Hoogst genoten opleiding	1,396
Geboorteplaats	1,161
Negatieve effecten	1,544
Positieve effecten	1,804
Participatie	1,679